

SVERIGES NATUR

Svenska Naturskyddsföreningens Tidskrift

Nr 6

1949

Ärg. 40

Ansvärig utgivare: NILS DAHLBECK

Redaktion: YNGVE CEDERHOLM och KAI CURRY-LINDAHL
Adress: Riddargatan 9, Stockholm. Tel. 673002. Postgiron nr 2166.

Utkommer med årsbok och 6 häften.

Prenumerationspris: 3:— kr. pr år, med årsbok 10:— kr.

Något om Sveriges vertebratafauna under 1949

Av

KAI CURRY-LINDAHL

D ä g g d j u r .

Älgen synes under 1949 ha varit på kraftig frammarsch, vilket avspeglas i en mängd uppgifter om ökning men framför allt framgår av höstens preliminära avskjutningssiffror: 15.199 ex., vilket är det största antal djur som någonsin fällt sedan statistik förts häröver. Denna siffra är imponerande, i synnerhet som det året innan föllades 15.143 älgar. Denna kraftiga beskattning tycks ej innebära någon fara för den svenska älgstammen betraktad som enhet. Lokalt synes däremot beståndet på några håll ha reducerats väl starkt, men de uppkomna luckorna fyllas förmodligen ganska snabbt av invandrande djur. Till denna översikt har det under 1949 rapporterats ökning av älg i följande län: Småland, Östergötland, Södermanland, Upp-

land, Västmanland, Dalarna, Gästrikland, Medelpad, Ångermanland, Jämtland, Norrbotten och Lappland. Minskning har dock angetts från några få trakter i Småland, Västergötland och Lappland. Under året har F. SKUNCKE utgivit ett stort, monografiskt arbete, »Älgen», och V. KUGELBERG har i »Natur i Östergötland» behandlat artens förekomst i detta landskap.

Rådjurets väldiga frammarsch pågår alltså. Gynnad av en mild vinter synes arten ha företett en särskilt god årgång. Alla inkomna uppgifter tala om ökning med undantag av Norrbottens län, där de fåtaliga djuren decimerats kraftigt (G. LILJESTRÖM). Utbredningen mot norr fortsetter, i det att tidigare nådda positioner nu synas ha konsoliderats i populationshänseende. Även i helt nya områden ha rådjur uppträtt. I

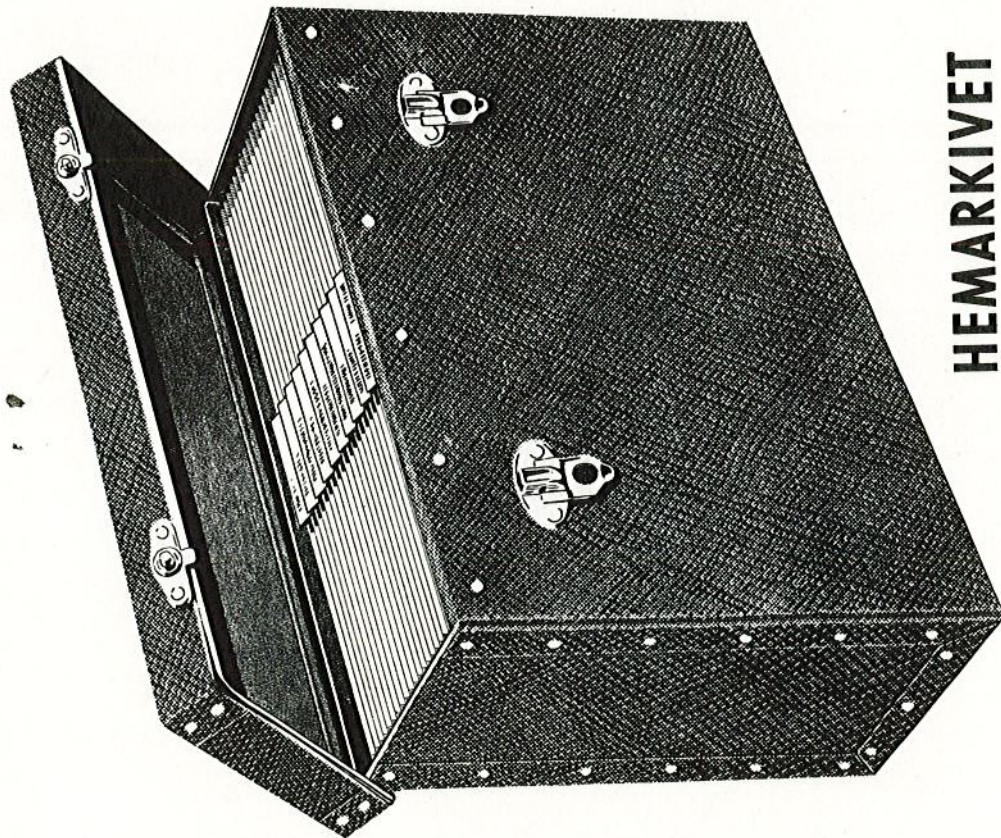
HEMARKIVET

bringar ordning och reda i hemmets viktiga papper — och föreningsfolket behöver ett extra hemarkiv för alla föreningspapper.

ÅTVIDABERGS HEMARKIV kostar med 10 hängappar för A4/kvarto... Kr. 13:— för folio..... „ 14: 50 exklusive papperskatt

ÅTVIDABERGS

Försäljningskontor över hela landet. Hemarkivet säljes även av bok- och pappershandlare.

87657

dess spår följa överallt heta debatter jägare emellan. De se i rådjuret en störande faktor för stövarejakten. Emellertid tycks rådjuret trots hårda vintrar, löslöpande hundar och jägarnas motstånd obönhörligt öka inom sitt nordligaste utbredningsområde, som för varje år dessutom vidgas. Denna utveckling måste nog jägarna förr eller senare acceptera, och det vore nog lyckligast att snarast möjligt helt gå in för att lösa problemet med hjälp av rådjursrena stövare, i fall denna väg visar sig framkomlig. Fridlysning kräves från många håll i olika norrländska landskap, ty många ser med glädje rådjuret i sin hemprovins. Ökning av rådjursstammen inberäknas från Skåne, Småland, Gotland, Västergötland, Södermanland, Västmanland, Gästrikland, Medelpad, Ångermanland och Jämtland. Ca 16.000 rådjur beräknas ha nedlagts under jaktåret 1948—49 (H. HAMILTON).

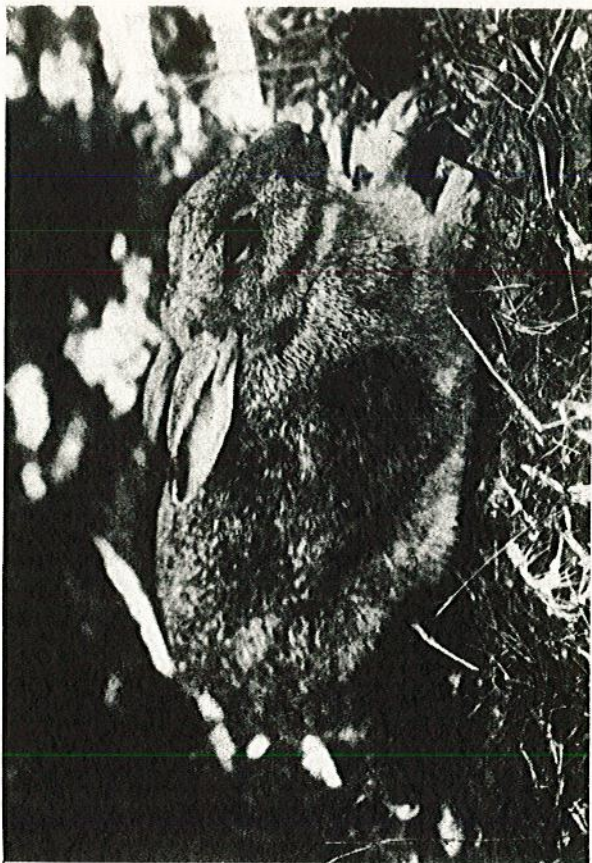
Kronhjortens lilla, skånska stam beräknas hålla sin numerär och omkring 20 djur ha skjutits under jaktåret 1948—49 (H. HAMILTON). I trakten av Björke, Skee sn, Bohuslän, blev en kronhjort skjuten under årets älgjakt (B. LUND). Detta exempel hade förmodligen norskt ursprung. Uppgifter finnas också från jägare i detta landskap, att de sett »ovanligt stora Rådjur» (LUND), vilket möjligen kan tolkas som kronhjortshindar.

Båvern synes sakta öka och sprida sig till nya vatten. Den uppträder alljämt, troligen med blott ett exemplar, vid Båven i Södermanland (H. VON ECKERMANN, C. FRIES). Båvern finns »både här och var» i östra Värmland, men lider förmodligen svårt av att nästan alla vattendrag äro reglerade, varför den sällan

får bo i fred (B. ÖSTERLÖF). Vid Tåsanälven i södra Dalarna — ett biflöde till Klarälven — uppehöll sig en bäver under våren men fick ej vara i fred för människor (B. STAFÅS). Vidare har en familj slagit sig ned i Strömsdalstrakten, Säfsnäs, i samma landskap (Jaktsignalen). Bäverstammen i Medelpad och Ångermanland håller fast vid de gamla boplatserna (T. VON POST, E. STEFANSSON) och har vid Nordhammars fäbodar, Resele sn, grundat ett nytt samhälle (VON POST). I Jämtland uppges arten öka (S. SWAEN). Tyvärr har en del bävrar onkommit under året till följd av olyckor; i åtminstone ett fall har ett djur skjutits. En översikt av bävernns nuvarande förekomst i Sverige har under året publicerats av C. FRIES i »Svenska Djur», medan dess uppträdande i Dalarna behandlats av S. A. MELLQVIST i »Natur i Dalarna».

Stogsharens tillgång i olika delar av landet är ojämn. I jämförelse med föregående år har beståndet enligt till denna översikt inkomna uppgifter ökat i Östergötland, Södermanland, Västmanland, Gästrikland, Norrbotten och Lappland, medan den minskat i Västergötland. Från Småland, Gotland, Ångermanland och Jämtland rapporteras traktvis om såväl ökning som minskning. Ca 158.000 djur beräknas ha fällt under jaktåret 1948—49 (H. HAMILTON).

Fältharens anges ha gått framåt på Gotland och i Småland, Södermanland och Gästrikland. Såväl negativa som positiva uppgifter ha inkommit från Västergötland, medan uteslutande minskning rapporteras från Östergötland och Värmland. Svenska Jägarförbundets villstatistik omtalar dessutom ökning i Halland och minskning i Närke samt

Vildkaninen — en art, som ökat i Skåne och på Gotland. Handelsvärdet av senaste jaktårs avskjutning belöper sig till 165.000 kronor. Hur stor är skadegörelsen? Visby 28/2 1949. Foto: G. HÅKANSSON.

Uppsala län. Avskjutningen beräknas till ca 98.000 ex. (H. HAMILTON). Arten sprider sig norrut längs kustlandet. I det under året utkomna verket »Svenska Djur» anger G. NOTINI, att fältharen finns »ända uppe i Gävleborgs läns slättland, men det förefaller troligt att den där uppnått sin klimatiska existensgräns». Emellertid ha fältharen börjat uppträda så långt norrut som i trakterna av Sundsvall och Hälsjö i Medelpad samt Sollefteå och Resele i Ångermanland (T. VON POST).

Vildkaninen har ökat i Skåne och på Gotland. Sammanlagt ha i dessa båda landskap under jaktåret 1948—49 skjutits ca 110.000 ex. (H. HAMILTON).

Husmusen har påträffats i Kättihult, Karlstunda sn, Småland (H.

CEDEL) samt vid Viaredssjön och Hedared i södra Västergötland (K. HALL).

Husmusen uppges ha gått kraftigt tillbaka i norra Uppland, varefter den ersatts av *mindre skogsmusen*, som numera överallt uppträder talrikt (B. TÄCTSRÖM). I södra Västergötland har husmusen liksom den *brunrättan* däremot ökat (T. BRUNKE). Den senare har börjat förekomma i Sandforstrakten, Malå sn, Lappland (M. LAERSSON).

Vattensork och *åkersork* ha uppträtt synnerligen rikligt i en del trakter av västra Småland och angränsande delar av Västergötland. I Jämtland har den senare jämte andra sorkarter företett god förekomst under 1949 (C. B. GAUNITZ, N. NILSSON), och på gränsområdena

mellan Jämtland och Ångermanland uppges särskilt *skogssorken* vara mycket allmän (B. TÅCTSRÖM). Långre norrut ha däremot smågnagarna visat ringa tillgång. Detta gäller bl. a. för Västerbotten (F. EBELING), Lycksele (M. LARSSON) och Torne lappmarker (P. O. SWANBERG och förf.).

Ekorrens frekvenskurvor pendla upp och ner. Under 1949 har stammen väsentligt förbättrats jämfört med året innan. Det är främst i södra och mellersta delarna av landet, som ökningen skett. Sålunda förtäljes om påtagligt förbättrad årgång i Skåne, Halland, Småland, Bohuslän, Västergötland, Östergötland, Närke, Värmland, Dalarna och Gästrikland, medan negativa uppgifter inkommit från Gotland, Södermanland, Jämtland, Medelpad, Ångermanland och Västerbotten. Svenska Jägarförbundets villstatistik meddelar dock ökning i Jämtlands län. Avskjutningen uppges under jaktåret 1948—49 till 401.000 ex. (H. HAMILTON), en markant ökning i jämförelse med fjol- årets 136.000 ex. Ekorren ger näst efter älgen det största ekonomiska utbytet med en avkastning av ca 1.002.500 kronor.

De i föregående års översikt om- talade *sumpbjörarna* förekomma all- jämt »här och där» i södra Småland (A. EKLUNDH).

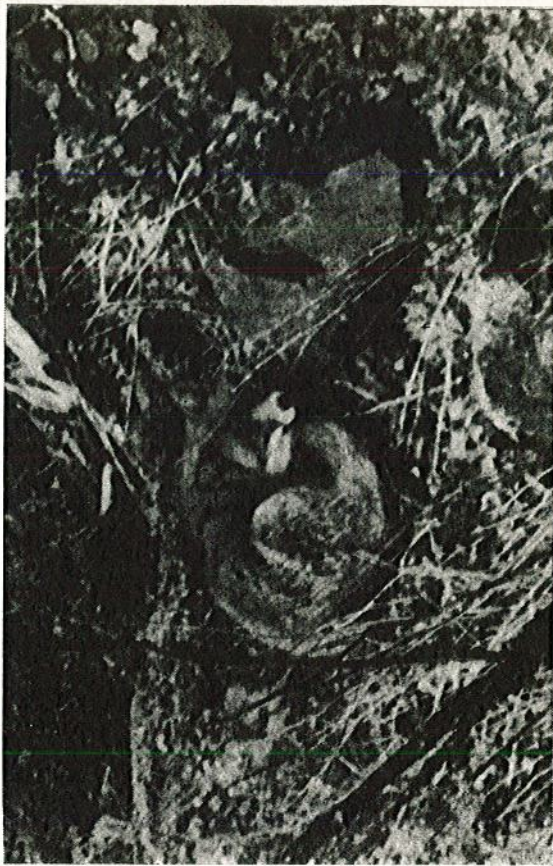
Igelkotten synes nu börja återhämta sig efter de förödande verkningar 1940-talets hårda vintrar medförde. I norra Skåne (HILBERT OLSSON), i Falkenbergstrakten och uppåt Ätra- dalen, Halland (C. G. HELLMAN), i västra Småland (L. WILLIAMS), norra Södermanland (E. ALMQUIST), norra Uppland (E. HANSSON) och östra Värmland (B. ÖSTERLÖF) har ökning konstaterats. På Gotland uppges igelkotten däremot ha avtagit (H.

PETERSSON), och på Gräddö-Arken, Upplands skärgård, har beståndet minskat med kanske 80 %, möjligen beroende på, att det under de senaste två åren förekommit utläggning av DDT-preparat mot myggor på den ca 2 kvkm stora holmen (C.-F. LUN- DEVAL). I nordvästra Gästrikland har igelkotten ej ännu nått förkrigs- tidens antal (J. JÄRNING), men i södra Ångermanland har den börjat uppträda tämligen allmänt (K. H. ERICSON).

Om de olika *fladdermus*arternas förekomst i Sverige har under året O. RYBERG lämnat en översikt i »Svenska Djur».

Björnens vandring från fjälltrak- terna ned till barrskoglandet blir alltmör påtaglig och kan nu spåras från Jämtland och Ångermanland upp till Lappland och Norrbotten. Dagspressens gränslösa sensations- makeri har åstadkommit att snart sagt varannan norrlänning går med björnfrossa, och rådslan för det »fruktansvärda djuret som med av- ilska blodsprängda ögon och av mord- lust dreglande käftar utgör en stän- dig fara för folk och få» är stor. Den tendentiösa rovdjursjournalistiken har åstadkommit mycket ont. En av dess konsekvenser torde bestå i det förvånande stora antal tillståndsbe- vis som meddelats för rätt att på kronans mark fälla björn samt den premiering av skyttarna-heroerna med några hundra kronor per djur, som ägt rum i nordligaste Sverige. Resul- tatet av denna aktion kan ur upp- hovsmännens synpunkt anses vara lyckad, i det att under 1948 ej mindre än 30 björnar fälldes, varav 20 i Norr- bottens, 5 i Västerbottens, 3 i Väster- norrlands och 2 i Jämtlands län.

Det förtjänar omtalas, att över- jägmästarnas i Norrland samfällda

Råven gynnas av kulturen och är f. n. på stark frammarsch i stora delar av Sverige. Ca 67.000 ex. fälldes under jaktåret 1948—49. Handelsvärdet beräknas till 528.000 kronor. Fittja, Södermanland, 27/10 1946. Foto: A. LARSSON.

skrivelse till Domänstyrelsen ang- härövan relaterade utomordentligt allvarliga missförhållanden hittills blott resulterat i följande svar: »... rubricerade ärende — Eder ge- mensamma skrivelse i december 1948 — tills vidare förklarats vilande, enär ärendet ansetts vara av kom- plicerad art.» Medan ärendet vilar, dör björnen!

I Ångermanland har björn iakt- tagits på flera platser (K. H. ERIC- SON, T. VON POST, E. STEFANSSON). Jaktvårdskonsulenten förordar dock återgång till endast licensjakt. Från Jämtland meddelas björnförekomst i bl. a. Ströms och Fors sr (J. E. ESPMARK, T. PALM, S. SWAHN). I Norrbotten är björnen numera bo- fast inom Pajala och Tärnödö sr (S. W. EKMAN). Om björnens före- komst i Dalarna har S. A. MELL-

QUIST under året lämnat en redogö- relse i »Natur i Dalarna».

Vargens numerär fortsätter att förminskas. Under 1948 skötos en- ligt Domänstyrelsen 9 ex., alla i Norrbottens län. En ensam varg strövade på nysårvintern genom Un- dersåkers sn i Jämtland (C. B. GAUNITZ).

Fjällräven har trots långvarig frid- lysning ej företett någon påvisbar ökning. Detta beror sannolikt delvis på den illegala jakten med såväl saxar som gevär. Hur kan det komma sig, att fjällrävskinn så gott som årligen saluföras på lappmark- naden i Jokkmokk utan att under- sökning eller ingripande sker?

Råven är alltjämt på kraftig fram- marsch och tycks öka över nära nog hela landet. Enligt våra rapportörer är detta särskilt påfallande i Små-

land, Gotland, Västergötland, Södermanland, Dalarna, Gästrikland, Jämtland, Medelpad, Ångermanland och Lappland. Det kräves åtskilligt förhöjda skottpengar som medel att hålla råvstammen inom rimliga gränser, så länge skinnprisen inta nuvarande bottenläge. Råven har förstått att dra nytta av kulturen som inget annat rovdjur och förefaller ej på något vis vara hämnad av markernas omdaning.

Trots att man famlar fullkomligt i blinda beträffande den norrländska lo-stammens numerär fortsätter den årliga tvåmånadersjakten — uppe i norr givetvis uppmuntrad genom statliga premier — med under 1948 17 fällda djur som resultat. Dessa fördela sig enligt Domänstyrelsen med 4 ex. i Norrbotten, 3 i Västerbottens, 9 i Västernorrlands och 1 i Jämtlands län. Från Ångermanland rapporteras löförekomm i Junsele, Ramsele, Skorpéd, Gideå, Borgsjö och Ådalslakens str (T. von POST, E. STEFANSSON) och från Jämtland i Undersåkers, Ströms och Fors str (J. E. ESPMARK, C. B. GAUNTZ, T. PALM). Västernorrlands läns jaktvårdskonsulent T. von POST skriver, att därest jakten får fortsätta som hittills, kan man »befara lodjurens snara utrotande i våra skogar». I Norrbottens län står den utan tvekan på utrotningsgräns enligt jaktvårdskonsulenten G. LINJESRÖM. Lons södra utbredningsområde börjar att bli alltmer utdraget på längden eller också är det fråga om en gles, alljämt pågående vandringsström mot söder. Förra året rapporterades en rad löförekommster i olika mellan- och sydsvenska landskap. I år föreligger uppgifter från Dalarna, där åtminstone ett par sannolikt ynglar årligen (S. A. MELLQVIST och

förf. i »Natur i Dalarna»), från Västmanland har en familj troligen blivit bofast i norra Ljusnarsberg (H. SWERUS), i Södermanland tycks lon ha haft kull i Ripsa sn (H. von ECKERMANN), i Östergötland har arten uppträtt i Kolmården (C.-F. LUNDEVALL); i Dalsland, som är ett gammalt pålitligt län, har arten också blivit sedda (N.-G. KARVIK), och i Småland, där den stora katten börjat bli hemtam, har den iakttagits bl. a. i Pjätteryds sn och i nordöstra delen av Sunnerbo härad (A. EKLUND, L. WILLIAMS). Om lodjurets förekomst på Dal har N.-G. KARVIK publicerat en översikt i Hembygden 1949 (Dalslands Fornminnes- och Hembygdsförbunds Årsbok).

F. EBERLING har i årsboken Sveriges Natur 1949 belyst ersättningsstatistiken för rovdjurskadorna, vari han bl. a. påvisar, att orsaken till att under senare år utbetalade ersättningssummor stigit ingalunda hänförsig till att rovdjuren ökat utan fastmer beror av att gjorda ersättningsanspråk i regel godtas på ett mycket liberalt sätt. Det behövs tydligen icke någon starkare bevisföring för att få ut beloppen, och följden har blivit att dessa stigit i snabb takt. Detta har sedan blivit ett farligt vapen i händerna på rovdjursantagnisterna, vilka därmed velat »bevisa» att rovdjuren ökat.

Grävlingen är stadd på spridning inom den nordliga delen av sitt utbredningsområde. Sålunda har den i Jämtland observerats i Stavre (C. A. CARLSSON), ökat i landskapets sydöstra del (K. LINDBQVIST), börjat närma sig Undersåkers sn och finns nu i fast stam i höjd med Indalsälven (S. SWAHN). I Ångermanland ha tvenne djur skjutits vid Härnösand (E. H. SELANDER) och tre vid

Kramfors (K. H. ERICSON). Grävlingens nordgräns angavs 1948 i G. NORRINS graduallavhandling om denna art sträcka sig utmed Ljusnandalen i Härjedalen, Rätansbyggen i Jämtland och langs Ljungan österut till Sundsvall. Den i nämnda arbete omtalade »tydliga dominansen av gamla hanar inom materialet av fällda könsbestämda djur» från de nordligaste grävlingområdena — d. v. s. med säkerhet blott 3 hanar i Jämtlands län och 4 från Väster-norrlands — har åtminstone evad gällor Jämtland på två år smält ihop till nära nog en minoritet, genom att flera fynd av såväl äldre som yngre honor blivit gjorda i området. Fridlysning av grävling under fortplantningstiden föreslås från många olika håll, bl. a. i »Svenska Djur» av ledaren för Svenska Jägarförbundets viltundersökning, prof. G. NORRIN. Under jaktåret 1948—49 sköts ca 11.000 ex. (H. HAMILTON), vilket är lika mycket som under föregående period.

Om *uttern* förmåles någon ökning i norra Uppland (B. TÄGERSTRÖM) och i Gästrikland (H. FORSLIN, J. JÄR- BING), medan minskning omtalas i södra Västergötland (T. BRUNKE), Jämtland (J. E. ESPMARK, S. SWAHN) och östra Ångermanland (K. H. ERICSON). Från många landskap förordas inskränkning i jakttiden eller fridlysning under 1 à 2 år. På den senare linjen går bl. a. jaktvårds-konsulenten i Jämtlands län, S. SWAHN. 1.500 ex. uppges ha nedlagts under jaktåret 1948—49 (H. HAMILTON).

Under 1948 fälldes enligt Domänstyrelsen 50 *järvar*, varav 19 utgjorde ungar. Den förra siffran fördelar sig länsvis som följer: 21 ex. i Norrbotten, 13 i Västerbotten, 13 i Jämtland

och 3 i Kopparberg. Med tanke på att ett stort antal svenska järvar redovisas i Norge, där skottpengarna uppgå till flera tusen kronor per djur, frågar man sig hur pass stor del av stammen som förintades under föregående år. Det är föga värdigt ett kulturland som Sverige att år efter år, decennium efter decennium med alla medel försöka utrota ett djur, vars biologiska ställning vi i stort sett ej ha en aning om. Det lilla vi veta om järvens näringsvanor talar till dess förmån, och det är all anledning att inställa hetisen och skottpengarna på detta djur, åtminstone tills det föreligger en objektiv undersökning. När det årligen fälles så många järvar i Sverige, borde det icke trots de stora avstånden vara alltför svårt att åtminstone en del djurs magar med innehåll kunde komma inför en fackmans ögon. Nu försökas varje år dyrbart material till ingen nytta. *Mården* har sedan flera år företett god förekomst i delar av Skåne och södra Småland. Nu synes i viss mån en omsvängning ha skett, ty från flera håll rapporteras minskning därifrån. Ökning inberättas däremot från Södermanland, Gästrikland, Medelpad och Ångermanland. Från Jämtland rapporteras lokalt om såväl ökning som minskning. Svenska Jägarförbundets viltstatistik talar dessutom om ökad tillgång i Blekinge och Värmland, men minskad i Östergötlands, Jämtlands och Norrbottens län. Bland inkomna mårduppgifter må följande nämnas: Ett ex. iakttaget vid Yddingen i Skåne (O. ELOFSON); förekommer alljämt i Kolmården liksom i Finspånge län, Östergötland (C.-F. LUNDEVALL, H. NORDAHL); på Wirsbo bruk i Västmanland uppträder den ytterst sällsynt (B. LAGERCRANTZ); i södra

Dalarna håller den sig i en »svag men säker stam» (B. STAFÄS); i södra Gästrikland förekommer den spordiskt (E. SÖDERSTRÖM); i Norrbotten har arten bl. a. visat sig i Pajala sn (S. W. EKMÄN) och från Lappland rapporteras den från Bönträsk i Gällivare sn (EKMÄN, O. LUNDEKVIST) och såsom bofast i Laisdalen (G. LILJESTRÖM) och vid Kvikkjokk (B. DANIELSSON). Den legala avskjutningen uppgick 1949 till ca 1.000 mårdar (H. HAMILTON). Den illegala beskattningen synes av skinnhandlarnas siffror vara stor.

Minkens expansion fortsätter i nära nog överallt ohammad takt. Ökning uppges från Uppland, Gästrikland, Hälsingland, Ångermanland och Jämtland, medan lokal minskning meddelas från Bohuslän. I södra Småland, som till ganska sen tid varit minkfri, har arten börjat uppträda i Nissadalen (Å. HALLANDER). Även på Gotland ha nu fritt levande individ iakttagits, i det att ett ex. sågs den 16 okt. vid Lumme-lundsbruk (G. HÅKANSSON). Ståliga skottpengar på mink kräves från flera håll. Ej mindre än 2.200 minkar beräknas ha fångats och döts under jaktåret 1948—49. Av dessa komma 1.000 ex. på Jämtlands län och 500 på Västernorrlands (H. HAMILTON).

Förslag att döda *gråsälarna* på Harstena i Östergötland med tillhjälp av elektrisk ström framfördes under våren men avsågs av Kungl. Maj:t. Framställningen motiverades enligt upphovsmannen, K. E. GUSTAFSSON i Söderköping, med att man ville döda 5.000—6.000 sälar på grund av deras skadegörelse på strömmings-, lax- och ålfisket. C.-F. LUNDEVALL, som skötte det lokala naturskyddsförsvaret, har av byborna samstämmigt upplysts om, att inget som

helst laxfiske bedrives vid Harstena samt att numera även skadorna på strömmings- och ålfisket äro obetydliga. Det verkliga skälet för framställningen torde utan tvekan ha varit, att säljakten under de två sista åren slagit fel ute på båda riktigheterna. Emellertid kan det dödas mycket säl även utan elektricitetens hjälp, vilket siffrorna för 1948 visa. Då föllades nämligen enligt Domänstyrelsen 733 *gråsäl*, 949 *vikare* och 104 *kubbsäl*. Motsvarande siffror 1947 voro resp. 615, 876 och 84. Totala antalet dödade sälar 1948 uppgår till 1.786 ex. (1947 1.575 ex.).

Fåglar.

Beträffande detaljerade upplysningar om märkligare fynd och häckningsförekommster hänvisas till specialtidsskrifterna Fauna och Flora, Svensk Faunistisk Revy och Vår Fågelvärld. Här beröras endast de ur naturskyddssynpunkt kritiska fåglarna och lämnas en summarisk översikt av inkomna rapporter och under året publicerade uppgifter om totalfredade och sällsynta arters förekomst under året samt om stamarna av vanligare fåglar anses ha ökat resp. minskat eller företett förändringar i utbredningen.

Ny fågel i svensk fauna.

Av de för Sverige nya fåglar som anträffades under 1949 har hittills blott en art blivit publicerad. Det är *dougalstjärnan* (*Sterna d. dougalii*), som påträffades i medtaget tillstånd 10/6 i Kristinehamns skärgård (E. NYQVIST, Fauna och Flora; E. NYQVIST och G. OTTERLIND, Vår Fågelvärld). Denna fågel har i Europa sina enda häckplatser på de Brittiska

öarna. F. ö. finnes rasen på spridda ställen längs Amerikas ostkust från Nova Scotia i norr till Venezuela i söder samt i Afrika vid Tunisens kust och på en ö vid Kaplandet.

Förändringar i utbredning och indelning.

Kräkan, som under senaste decennier ökat i oroväckande hög grad, förklarades under våren krig på bred front. I Svenska Jägareförbundets regi försökte man med hjälp av fosformotutläggningar på skilda frontlinjer dämpa upp värsträcket. Huruvida denna kampanj verkligen medfört påtagbara resultat torde vara ovisst. Dock föreligga för första gången på många år uppgifter om att kräkan minskat i en del landskap, men arten är alltjämt på frammarsch i flera provinser. Å andra sidan avlivades trots den intensiva kampanjen under jaktåret 1948—49 blott 6.000 mer kräkor än under »fredsjaktåret» 1947—48. Detta förefaller vara ett förvånansvärt litet antal sett mot bakgrunden av flera måneders energisk propaganda och extra, ekonomiska kräkjaktvädsmedel i femsiffriga tal. I försöken att reducera kräkstammen är fosformotet tyvärr än så länge ett nödvändigt ont, men man må hoppas att den kemiska forskningen snart finner på ett annat effektivt medel, som är snabbt dödande samt ej orsak till plågor och kedjeförgiftningar. Trots det lovovärda i 1949 års kräkrig måste naturskyddet allvarligt reagera mot det sätt på vilket det delvis fördes. Kampanjen, som påbörjades för sent för att hindra februari-sträcket, utsträcktes till fram i maj månad. Vad giftutläggning betyder under vårmånaderna ligger i öppen

dag. Många uppgifter ha kommit oss tillhanda om under häckningstiden på grund av gift omkomna tättingar och rovfåglar. Bland de senare synes särskilt glädjan på grund av sin förkärlek för as och avfall ha råkat illa ut.

En stor råkoloni rapporteras från Västerna i Östergötland (C.-F. LUNDEVALL). Amanuens TORSTEN MALMBERG, Zoologiska Institutionen, Lund, som har påbörjat en inventering av denna art, mottar gärna uppgifter om dess förekomst. — *Skatan* uppges ha minskat i Jämtland (S. SWAHS) och starkt reducerats i Malå sn, Lappland (M. LARSSON). — *Nölskräkan* fortsätter att öka över nära nog hela landet. Från Lappland uppges häckning i Malå (LARSSON) och i Gällivare sn (S. W. EKMÄN). — *Lanskräkan* synes traktvis ha ökat, detta gäller bl. a. nordligaste Ångermanland (B. TÄCTSTRÖM) och södra Lappland (M. LARSSON). Arten har iakttagits vid Väse i södra Värmland (A. MÖBERG, Vår Fågelvärld) och i norra delen av landskapet betecknas den som vanlig (B. ÖSTERLÖF). I norra Gästrikland håller sig lavskräkan ungefär konstant (J. JÄRNING).

Steglitsen har haft ett gott år och visat påtaglig ökning på de lokaler, där den sedan gammalt förekommer. — *Grönsiskan* har också företett en god »ärgång» och på många platser uppträtt invasionsartat, vilket inbeträffas från Skåne i söder till Västerbotten i norr. — *Bergfinken* har anträffats häckande i nordöstra Värmland (B. ÖSTERLÖF) och synes möjligen utsträcka sitt västra utbredningsområde mot söder.

Ortolansparven var 1949 påfallande allmän på norra Vikbolandet i Östergötland (C.-F. LUNDEVALL), mycket vanlig i östra Värmland (B. ÖSTERLÖF) och norra Gästrikland. (J. JÄR-

BING), och nyinvandrad till Danne-
moratrakten i Uppland (E. HANSSON).
Den ökar stadigt i Sundmobygden,
Ångermanland (E. STEFANSSON), har
häckat 1948 och 1949 vid Storlien i
Jämtland (H. ANTHOLM) och med
största sannolikhet 1949 på Fårön,
Gotland (H. WIGSTEN, Vår Fågel-
värld). S. DURANGO har under året
i den franska tidskriften *Alauda* läm-
nat en översikt av ortolansparvens
svenska utbredning.

Såväl *trädkryparen* som *növäcken*
ha ökat över stora delar av utbred-
ningsområdena. Den senare har till-
tagit i Hedemoratrakten, Dalarna
(J. PALM) och har också i år iakttä-
gits så långt norr ut som i nordvästra
Gästrikland (J. JÄRNING). — *Blåme-
sen* har de två senaste åren observe-
rats i östra Ångermanland (K. E.
ERICSON) och något ökat i Jämtland
(C. A. CARLSSON). — *Enitien* har
setts vid flera tillfällen i trakten av
Utansjö i Ångermanland (ERICSON)
och på två lokaler vid Åsele i Lapp-
land (A. KLEMENTSSON). — *Stjært-
mesen* synes nu med få undantag
förekomma allmänt över hela sitt ut-
bredningsområde efter den nedgång
som ägde rum efter 1940-talets köld-
vintrar. Sålunda har den ökat i
södra Västergötland (HARALD OLS-
SON), norra Östergötland (C.-F. LUN-
DEVAL), Närke (O. A. LUNDBERG),
södra Dalarna (J. PALM), norra Gäst-
rikland (JÄRNING) och i Jämtland
(C. A. CARLSSON, J. E. ESFMARK).

Varfågeln har under hösten upp-
trätt ovanligt talrikt i jämförelse med
andra år. Detta inberäknas från Små-
land (I. CHRISTOFFERSSON), Södertörn
i Södermanland (R. BOLLVIK, förf.)
och Närke (E. ROSENBERG). — Ök-
ning av *svartvit flugsnappare* uppges
också i år från Gästrikland och Jämt-
land, medan tillbakagång förtäljes

från Gotland. — *Kungsfågeln* anges
ha ökat i Småland, Uppland, Jämt-
land och Västerbotten.

Gransångaren har under häcknings-
tiden de senaste åren observerats i
norra Värmland (B. ÖSTERLÖF). —
Grönsångaren har ökat i Halland
(C. G. HELLMAN), häckat i Navestad
s:n, Bohuslän (B. LUND), ökat i
Östergötland (C.-F. LUNDEVAL) och
visat en anmärkningsvärd ökning i
Hälsingland (B. WITT-STRÖMER) samt
i två ex. iakttagits i Ramsele, Ånger-
manland (E. STEFANSSON). — *Rör-
sångaren* har iakttagits i Alsens s:n,
Värmland (ÖSTERLÖF). — *Kärrsångä-
ren* har häckat på Stora Karlsö, Got-
land (J. NORSTRÖM). Om artens
spridning och nuvarande förekomst
har K. G. WINGSTRAND under året
publicerat en redogörelse i Vår Få-
gelvärld. — *Gulsångaren* (bastardnäk-
tergalen) har visat sig på flera håll
i Jämtlands inland. Sålunda funnos
flera par vid Handölsån, den hördes
vid Dalsvallen, S Handöl, och mel-
lan Storlien och Brudslöjan (C. PER-
SON). — *Hökfågad sångare* har häc-
kat i Falkenberg, Halland (C. G.
HELLMAN, Vår Fågelvärld) och vid
södra delen av sjön Kösen i Anner-
stads s:n, Småland (L. WILLIAMS).
— *Svarthåttan*, som föregående år
häckade vid Storlien i Jämtland, var
i år synnerligen vanlig i landskapets
västra del, där den hördes vid Stor-
lien; och i den översta delen av björk-
skogen vid Snasens fot sjöng den
tillsammans med blåhaken (PER-
SON). — *Törnsångaren* sågs under
våren i Rutvik, Norrbotten (J. HAN-
SON).

Rödingetrasten observeras varje år
under sommaren i trakten av Ryssby
i Småland (I. G:SON EBERSTEN) och
anges som vanlig i nordöstra Värml-
land, där den går ända ned till Eslöv.

stad (B. ÖSTERLÖF). — *Ringtrasten*
har under vårstreckat observerats
vid Klintehamn på Gotland 15/4
(G. LINDSTEDT) och vid Åbo, Kol-
mården, Östergötland i slutet av
april (L. ALMKVIST). Den har ökat
avsevärt i Storlienstrakten, Jämtland
(E. SVÖQVIST). — *Näktergalen* har
för första gången på 25 år hörts
sjunga i Skärseröd, Hästveda s:n,
Skåne (A. KLEMENTSSON); i Halland
har den åter uppträtt norr om Åran
och hörts i Vessigebro och Dal i Älfs-
högs s:n, i Carlsberg i Sibbarps s:n,
på Lindhult i Stafsinge, i Skrea och
Eftra s:r samt i trakterna av Varberg
och Veddige (C. G. HELLMAN, H.
HERRLIN, O. F. REUTERWALL); i
prästängen vid Klinte kyrka på Got-
land har den efter ett långt interreg-
num åter uppträtt (LINDSTEDT); i
Östergötland har fågeln kraftigt ökat
och förekom på en rad lokaler såsom
Stegeborg med ca 10 par, St Anna,
Börrom, Skällvik, Jonsberg, Furing-
stad, Täby, Konungsund, Dagsberg,
Lindö, Karlso i Kvillinge s:n och
Ensjön i Västra Husby s:n (R. DA-
NIELSSON, C.-F. LUNDEVAL); i Sö-
dermanland återfinns den på allt
flera lokaler i mellersta Mälardalen
det (L. BROBERG) och har ökat i
norra Södertörn (förf.); vid Hede-
mora i Dalarna har arten uppehållit
sig också i år (J. PALM). — *Blåhaken*
synes i sin skandinaviska utbredning
förete en avsevärd lucka mellan före-
komsterna i Dovrekomplexet å ena
sidan och norra Jämtland—Lappland
å den andra. I Neans dalgång har
L. FAXÉN funnit denna art vara van-
lig, men strax norr därom är den
sällsynt. I Handölsstrakten sågs 1949
blåhaken »på ett par håll» (C. PER-
SON), på Skurdalshöjdens sydslutt-
ning gjordes tväns bofönd (E. SJÖ-
QVIST) och vid Ansätten vid Örrun i

Offerdalsfjällen har den iakttagits
(R. WREDHAMMAR). — Ett par *järn-
sparvar*, en västlig art, har under
hela sommaren uppehållit sig vid
Ryssby i Småland (EBERSTEN), och
har häckat å Strättö kronopark i
Ryssby s:n (I. CHRISTOFFERSSON,
L. WILLIAMS); i Boråstrakten, Väs-
tergötland, har den ökat (K. HALL).

Gårdsmygen, som blev ytterligt
illa åtgången av de tre köldvintrarna
1940—42, synes först nu ha börjat
återta tidigare förlorade positioner.
Den har tidigare i denna översikt
förts till de »kritiska» fåglarna, men
dessa skede tycks nu flerstädes vara
överstämde. I Halland rapporteras
gårdsmygen gå framåt (C. G. HELLMAN, O. F. REUTERWALL); i Småland
saknas den alljämt i trakten av
Bodafor (G. WERDENFELS), men i
sydvästra delen av landskapet synes
den återvinna sin numerär (J. PER-
SON, L. WILLIAMS), i Össjö och För-
arps kronoparker är den nu »synner-
ligen vanlig» (I. CHRISTOFFERSSON)
och i Ryssbytrakten har den åter
börjat häcka (I. G:SON EBERSTEN);
från Gotland föreligger ett fynd från
Sågholmen vid Klintehamn (G. LIND-
STEDT); ökning rapporteras vidare
från södra Västergötland (HARALD
OLSSON) och från Ömberg, Östergöt-
land (C.-F. LUNDEVAL), men i Norr-
köpingsnejden är fågeln fortfarande
sällsynt (L. ALMKVIST); i Södertörn,
Södermanland, går ökningen allt-
jämt mycket sakt (förf.), och i trak-
ten av Österbybruk i Uppland sak-
nas arten alljämt helt (E. HANSSON);
i östra Värmland förekommer den nu
dock »som förr» (B. ÖSTERLÖF); vid
Hedemora i Dalarna har den åter
börjat häcka (J. PALM); i nordvästra
Gästrikland är den fortfarande fåta-
lig (J. JÄRNING). Vid Handölsforsen
i västra Jämtland har gårdsmygen

i år förekommit för första gången (C. PERSSON), och detsamma gäller för Hällnästrakten i Västerbotten (F. EBELING).

Strömstaren har i år häckat både vid Hallamölla och Forsakar i Skåne (L. BROBERG).

En koloni av ett 40-tal *backsvalar* har häckat i en stenmur vid Visingsborgs slottsruin på Visingsö i Småland, en egendomlig häckplats (C.-F. LUNDEVALL).

Göktytan har häckat i Sikå revir, norra Lappland (S. O. LINDBERG, Vår Fågelvärld).

Pärbluggan anges ha ökat i nordvästra Gästrikland (J. JÄRNING), i Malå s:n, Lappland (M. LARSSON) och i Norrbotten (J. HANSON). På Skurdalshöjdens sydsluttning i Jämtland, ca 650 m. ö. h., har arten häckat i typisk fjällbjörkskog (E. SÖQVIST). — *Slauggulan* har iakttagits i nordöstra Värmland (B. ÖSTERLÖF).

Stenfalken häckar vid Österfärnebofjärden i Gästrikland (E. SÖDERSTRÖM). — *Tornfalken* har haft ett gott år i Jämtland (C. PERSSON) och likaså i Norrbotten (J. HANSON). — (Genom att det var gott om sorkar i Jämtland ökade *fjällvråken* där betydligt i antal (PERSSON, E. SÖQVIST). — *Ornvråken* har ökat i Småland (T. BRUNKE, B. TORSSON) och södra Dalarna (B. STAFÄS), men uppges ha minskat i södra Västergötland (K. HALL). S. DURANGO har under året i Svensk Jakt behandlat ornvråkens näringsbiologi. — Den *ryska vråken* är också på frammarsch och har tilltagit i Norrbotten (HANSSON) och i Gällivare s:n, Lappland (S. W. EKMAN, E. JONSSON). — Än så länge tycks *sparvhöken* i stort sett hålla sin numerär, och från delar av Småland talas det t. o. m. om ökning. Emellertid visa årets inkomna

rapporter för första gången sedan denna årliga översikt började 1943 en övertikt för de uppgifter om sparvhöken som tala om minskning. Detta gäller särskilt Värmland och Ängersmanland. I årsboken av Sveriges Natur 1949 har L. HOLMBERG belyst sparvhökens roll i markerna. Fridlysning under häckningstid kräves som vanligt från många håll. — *Björåkråken* har tilltagit i antal i Närke (E. ANDERSSON) och i Norrbotten (HANSON). — *Fiskgjusen* fortsätter att gå framåt över hela landet.

Hägern har ökat och uppträtt med flera nya boplatser i Halland (O. F. REUTERWALL), häckar sedan flera år i Björnås, Ljunby s:n (C. G. HELLMAN) och i Nömmen, Björkö s:n, Småland (G. WERDENFELS); kolonien i Stensjön, Ryssby s:n, har ökat i omfång (I. CHRISTOFFERSSON) och häckplatserna på Bolmsön i Bolmen, önskar man få fridlysta (B. GRAHNSQVIST). För första gången har hägern häckat i Ripsa s:n, Södermanland (H. VON ECKERMANN).

Den i Halland fredade *gravanden* fortsätter att där alltjämt öka. Sålunda häcka nu flera par vid Agerörsvik och vid Morups Tånge (C. G. HELLMAN), på Getterön inräknades den 1/5 396 ex. och antalet häckande par i Varbergstrakten beräknas till 50 å 60 (O. F. REUTERWALL). — *Gräsanden* rapporteras flerstädes ha ökat i Halland, Södermanland och Gästrikland, medan motsatsen inberättas från Skåne, Östergötland, Jämtland och Norrbotten. Från Småland förtäljes om lokala såväl öknings som minskningar av stammen. — *Ärtan* uppges ha gått framåt i Halland och Uppland samt finnes i Näsbyggesjön vid Storvik i Gästrikland, därjämte har den iakttagits vid Edsbyn i Hälsingland (J. SÄR-

BING). I Norrbotten har den varit påfallande talrik (G. LILJESTRÖM). — *Bläsanden* är bosatt på Djuröarna i Väner, Västergötland (B. ÖSTERLÖF) och vid Järbo i Gästrikland (JÄRNING). — *Sjöstarten* är alljämt halländsk häckfågel och har i år med 4 par bott på Getterön (O. F. REUTERWALL). — *Skedanden* har ökat i södra Gästrikland (E. SÖDERSTRÖM), och blivit iakttagen med 10 ex. (troligtvis kull) i Sikås, Hamreds s:n, Jämtland (S. SWAHN) samt med ett ex. vid ett par tillfällen i maj i Vindelälven vid Hällnäs, Västerbotten (F. EBELING).

Den vårliga *sjöfågeljakten* längs Ostkusten har länge varit ett stridsäpple mellan natur- och jaktintressena. För naturskyddet har vårjakten på sjöfågeln tett sig som en paradoxal företeelse, en kvarleva från den tid, då allt vilt fick skjutas året runt. I vår av viltvård och biologisk forskning upplysta tid hör denna jaktform ej alls hemma. Det är ovärdigt ett kulturfolk att varje vår legalisera en treveckorskanonad mot den hemvändande sjöfågeln, som i april ofta redan är parad och i många fall också hunnit påbörja häckningen. Att de senare årens minskande dykandstammar vid kuster och inland varit en konsekvens av bl. a. just vårjakten har för många varit odisputabelt, hur mycket än jaktskribenterna bemödat sig om att påvisa motsatsen. Naturskyddet har i årtal reagerat mot vårjakten, men tyvärr aldrig kunnat sätta makt bakom orden, ej heller har dess ekonomi kunnat tillåta att en undersökning igångsattes. Därför var det synnerligen glädjande att Svenska Jägareförbundet, som i sjöfågel frågan hört till naturskyddets motståndare, genom sin Viltundersökning för några år

sedan igångsatte ett stort upplagt utredningsarbete i syfte att utröna vårjakten inverkan på sjöfågelstammarna. Denna oerhört viktiga utredning, som utförts av prof. G. NOTINI och fältassistent N. HÖGLUND, förelåg färdig i början av året, men har tyvärr ännu ej utkommit i tryck. Emellertid har i Svensk Jakt publicerats några glimtar därav, varjämte utredningen tillställts en del privatpersoner. Som sammanfattning av utredningens åsikt om den nuvarande situationen för sjöfågelstammarna må följande framhållas. *Brunanden* har gått starkt tillbaka, vilket anses sannolikt delvis bero på, att sensommarmjakten i inlandsvattnen börjar för tidigt. — *Viggen* befinner sig enligt överensstämmande uppgifter i svag, men tydlig ökning, vilket även tar sig uttryck i spridning till nya lokaler. — *Knippan* visar en avtagande tendens och har lokalt starkt decimerats. Det säges vidare i utredningen, att de stundom mycket stora mängder knipa, som lokalt skjutas under våren längs Ostkusten, markera utan tvivel en alltför stark avgång under nu rådande relativa svaghetstillstånd, varför ett visst skydd för denna art utöver det nu stadgade vore befogat. — *Aljageln* visar en generell avtagande tendens. De inom landet häckande stammarna ha ständigt minskat och under de senaste två åren nått den absoluta botten inom stora delar av det ursprungligen rikt befolkade häckningsområdet. Utredningen antyder, att den svenska alfågelstammen huvudsakligen flyttar längs norska kusten och följaktligen icke har del i östersjösträcket. — För *ejdern*, den ur svenska synpunkt viktigaste sjöfågelarten, har påvisats, att en betydande minskning skett utmed nästan hela

Ostkusten. Svagast äro stammarna i Blekinge och Kalmar län. Denna minskning anses ha förorsakats av flera faktorer, bland vilka en alltför hög beskattning av fortplantningsduglig fågel under våren ingår. Ejderstammarnas restaurering längs Ostkusten synes sålunda oundgängligen förutsätta ett ökat skydd. — *Sjöörren* och *svärnan* synas ha bibehållit sin numerär, vilket kanske beror på, att den förra huvudsakligen är en nattlig inlandsflyttare och den senare i regel först ankommer, då kustbatterierna tystnat. — För *storskrake* och *småskrake* framhålls, att stark nedgång kunnat iaktas inom väsentliga områden.

Av denna förträffliga utredning framgår det sålunda tydligt och klart att de svenska dykanderna och skrakarna äro i behov av ökat skydd och att vårjakten i många fall medför ytterst skadliga verkningar. Nu finns det alltså en solid grund att bygga på för förslag till vårjaktsborttagande. Emellertid synas utredningens män ej följa den väg som deras egen utredning biologiskt och logiskt entydigt pekar på, nämligen ett slopande av vårjakten. I stället rekommenderas, att densamma bibehålles, ehuru förkortad till en vecka, under tiden 20 mars—10 maj. För ejdern föreslås dock vårjaksförbud under tre år.

Detta förslag diskuterades på Svenska Jägarförbundets årsmöte i november, varvid förbudslinjen — främst tack vare CARL FRIES' energiska arbete — erhöll ett i detta forum förvånansvärt stort antal anhängare. Med 138 röster mot 118 segrade vårjägarna, och därmed utformades förbundets yttrande. Trots omröstningsnederlaget måste det skedda betraktas som ett stort fall

framåt för förbudsanläggarna. För naturskyddet synes ögonblicket väl lämpat för att införa vårjaksförbud. Bibehållandet av en veckas vårjakt på sjöfågeln har av dess anhängare motiverats med fraser sådana som att denna jakt utgör ett rättmätigt krav för skårgårds- och kustbefolkningen samt en nödvändighet för deras livsmedelsförsörjning. Särskilt sistnämnda argument ter sig i nådens år 1950 enbart löjväckande. Man frågar sig varför Väst kustens befolkning kan fortleva vårjakten förutan och framför allt varför norrvästra västerbottningar, som gått på förbudslinjen, anse sig kunna göra sammanledes.

Av de till denna översikt inkomna uppgifterna ang. dykanderna kan nämnas, att *brunanden* häckar i Ålsjön, utanför Söderhamn i Hälsingland (J. JÄRNING).

Skogsdoppingen anges blott förekomma ytterst sporadiskt i Värmland från Filipstad och norrut (B. ÖSTERLÖF), den har ökat i södra Gästrikland (E. SÖDERSTRÖM), finnes med flera par i Norrbotten (G. LILJESTRÖM) och häckat så långt norrut som vid Parkajoki, ca 1 km från dess utflöde i Muonio älv, Pajala sn (S. W. EKMAN). — *Storlommen* rapporteras ha ökat i Småland (T. BRUNKE) och i Vänern (P. HJÖRTE). I Kolmården, Östergötland, ha några personer satt i gång »förföljelse i avsevärd skala mot storlommarna inom ett stort område», där ett 20-tal fåglar skjutits (C.-F. LUNDEVAL). Ett memento att snarast låta lommarna komma i åtnjutande av samma skydd som beredes flertalet svenska fåglar! — *Smålommen* har i år häckat i Delsbo, Hälsingland (J. PALM).

Storspoven fortsätter expansionen i svenska bygder och synes i år ha

ökat framför allt i Halland (C. G. HELLMAN), Gotland (A. NYMAN) och Småland (T. BRUNKE). — *Morkullan* har lokalt ökat i Södermanland (H. VON ECKERMANN) och i Jämtland (E. SJÖQVIST). 1949 skötos ej mindre än 32.000 ex., av vilka flertalet fallades under våren (H. HAMILTON). Som alltid framföres också i år förslag från många landskap om vårjaktsborttagande, vilket med ovanstående siffror i minnet förefaller vara berättigat. — *Smålnäbbad simsnäppa* har anträffats häckande med flera par vid Västra Ljungsjön i södra Jämtland omedelbart intill Härjedalsgränsen (A. CHRISTIANSEN). — *Kärnsnäppan* har också i år med flera par häckat vid Bråviken, Östergötland (C.-F. LUNDEVAL). — *Mosnäppan*, en sällsynt art i södra Norrlands inland, har i Härjedalen häckat vid »Grönsjön», 1 km SV Södra Gröndörstöten och vid Ljungsjöarna samt i sydligaste Jämtland på 6 lokaler i närheten av Västra Ljungsjön (CHRISTIANSEN). — Minst 5 par *brushanar* ha under året haft bon på Getterön vid Varberg, Halland (O. F. REUTERWALL), landskapets första och enda kända lokal samt en av de få sydsvenska. — *Skogssnäppan*, som endast en gång förut anträffats häckande på Öland, hade 1949 bo i Böda (L. LUNDHOLM, Fauna och Flora). — *Rödbenan* rapporteras häcka vid Ryssbyssjön och sannolikt också vid Tutarydsjön i Småland (I. CHRISTOFFERSSON), samt anges för första gången haft bo i Sandforsen vid Skellefte älv, Lappland (M. LAURSON). — Vid Tutarydsjön, Småland, har också *större strandpiparen* bott 1949 (CHRISTOFFERSSON), det sannolikt första inlandsfyndet i landskapet. — *Mindre strandpiparen* har häckat vid sjön Färgen, Lygnared,

S Alingsås i Västergötland (HARALD OLSSON) och under de två senaste åren vid Rörsviken utanför Norrköping. Östergötland (LUNDEVAL). — *Tofsvipan* är på frammarsch litet varstades inom sitt utbredningsområde och av inkomna rapporter att döma framför allt i Halland och Västergötland. — *Strandskatan* har häckat i Stormyr, Atingbo s:n på Gotlands inland (H. PETERSSON) och har i Vänern ökat med flera boplatser på olika lokaler (P. HJORTH). *Skrattmåsen* har ökat i Halland, Södermanland, Uppland och Norrbotten. På två gotländska lokaler, Rosendalsväten och Skansudden, har den däremot starkt gått tillbaka (G. HAKANSSON). På Sandstensrevet utanför Skomakarehamn i Stafsinge s:n, Halland, häckar nu omkring 100 par (C. G. HELLMAN), och på Getterön vid Varberg finns en koloni med ca 130 reden (O. F. REUTERWALL); i Småland har skrattnåsen i enstaka ex. börjat uppträda i sjöarna, sålunda har den iakttagits i Moekehn (A. EKLUNDH, G. RUDEBECK och förf.) och vid Ryssby (I. G-SON EBBERTSEN); i Gästrikland har arten börjat att ytterligare sprida sig i Gysingetrakten (E. SÖDERSTRÖM), och å 25 par (J. JÄRNING); i Hälsingland häckar den vid Ålsjön utanför Söderhamn sedan 1948 (JÄRNING); i Jämtland är den nu bopast i Storsjön (C. A. CARLSSON), och i Ångermanland finns en koloni om 7 par i Godstjärn vid Härnösand (E. H. SELANDER). G. SVÄRDSON har i Svensk Jakt under året gjort ett inlägg med påpekande om den effektiva jaktvårdsnytta skrattnåsen gör vis à vis ändarna. — *Fiskmåsen* anges vara på frammarsch i Småland, Värmland och Gästrikland. — *Gråtruten* ökar alltjämt våldsamt

och är snart ett lika stort problem som kråkan. Kraftåtgärder måste tydligen vidtas för att stävja denna utveckling, som tyvärr har så menliga följder för andra sjöfåglar under häckningstiden. Från många håll föreslås skottpengar på gråtrut, vilket är oändligt mer berättigat än dylika på rovfåglar. Bland de inkomna lokaluppgifterna må följande nämnas: På Balgön i Halland ca 500 par (REUTERWALL), i Småland häckar arten bl. a. med tre par i Bolmens södra del, med ett i Vidöstern och likaså med ett i Kösen (L. WILLIAMS), i Gästrikland finns den numera som tämligen allmän häckfågel i Gysingetrakten (SÖDERSTRÖM). Landets största koloni är alltså i Hallands Väderö, där 1947 antalet uppskattats till ca 3.000 par (H. VALLIN, Besök på Hallands Väderö).

Vattenrallen har häckat vid Hede-mora i Dalarna (J. PALM). — I Halland har *rörhönan* i år haft två bon på Getterön samt ytterligare ett vid Holmagårde, nära Varberg (O. F. REUTERWALL), och i Norrbotten hördes arten under två veckor i Vargfjärden vid Rutvik (J. HANSON). — *Sothönan* har observerats vid Edsbyn i Hälsingland (J. JÄRNING) och börjat uppträda i ett flertal sjöar i Norrbottens kustland (G. LILJESKRÖM).

Dalripan anges vara på glädjande frammarsch i Jämtland och Västerbotten jämfört med föregående år. Däremot har den gått starkt tillbaka i Medelpad och Ångermanland, där den alltmer närmar sig utrotningsgränsen (T. von Post), vidare har den minskat i Norrbotten och Lappland. Arten finns fortfarande med enstaka exemplar i norra Värmland (B. ÖSTERLÖF) och med en liten stam i Ljusnarsbergs sn, Västmanland (H. SWEDERUS). Några exemplar ha

vid ett par tillfällen i sommar iakttagits vid Garphyttan i Kilsbergen, Närke (H. DIEDEN, Jaktsignalen). — Även *fiälripan* uppges ha i påfallande grad minskat i Lule lappmark, Lappland. — *Järpen* är på reträtt i Värmland, Jämtland, Västerbotten, Norrbotten och Lappland, medan den uppges ha lokalt tilltagit i Medelpad. Arten har under året fridlysts i hela landet med undantag för de fyra nordligaste länen, där jakt är tillåten 1/9—15/12. H. HAMILTON har i Svensk Jakt under året publicerat en översikt av järpens förekomst i landet. — *Rapphönan* anges ha tilltagit jämfört med året innan i Skåne, Gotland, Södermanland, Västmanland och i Norrbotten, där Tornedalsstam beräknas till ca 400 fåglar (G. LILJESKRÖM), men vara stadd på tillbakagång i Uppland och Medelpad samt stora delar av Småland. I sistnämnda landskap har rapphönan dock i några fall lokalt ökat. Temporerar fridlysnings föreslås från flera håll, bl. a. av M. U. KALLING. — *Fasanen* visar uppgående i Skåne, Halland, Gotland, Västergötland, Östergötland, Södermanland och Västmanland. Från Småland meddelas såväl ökning som minskning. I Jämtland, där utplantering skett, ha fasanerna klarat övervintringen utan hjälpfodring (S. SWAHN).

»Kritiska» och sällsynta fåglar.

Med »kritiska» menas sådana icke totalfredade fåglar, vilkas existens i vårt land på grund av olika faktorer är mer eller mindre hotad.

I föregående års översikt lämnades en redogörelse för hur *korpen* plötsligt placerats bland de totalt fredlösa fåglarna. Den hårda och samfälliga kritik, som kom beslu-

tet till del från naturskyddsorganisationerna landet runt, har tydligen ansetts berättigad. Under 1949 ändrades nämligen åter jakttiderna för korpen på så sätt, att den är fredad 1/3—31/8 i hela landet med undantag för Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, där jakt är tillåten under hela året. Till årets översikt rapporteras ökning av korpen i södra Västergötland (T. BRUNKE) och Jämtland (K. LUNDQVIST, T. PALM), medan minskning inberäknas från Halland (O. F. REUTERWALL), Småland (I. CHRISTOFFERSSON, I. GÖN EBBERTSEN) och Gästrikland (J. JÄRNING). Säkra häckningsplatser i Halland finnas vid Valsjön, St. Neden och Valsjön (REUTERWALL); i sydvästra Småland beräknas 6—8 par (L. WILLIAMS) och i östra delen anges den som »icke ovanlig» (Å. HALLANDER); vid Gysinge i Gästrikland ses korpen »då och då» (E. SÖDERSTRÖM); vid Delsbo i Hälsingland har den häckat (J. PALM); den håller troget fast vid sina gamla boplatser i Offerdals sn:s bergsområden, Jämtland (R. WREDHAMMAR) och är även häckfågel i Ströms sn i samma landskap (J. E. ESPMARK); på Härnön i Ångermanland ha flera ungar kläckts i år (E. H. SELANDER). Från Lappland uttalas önskemål om att korpen totalfredas åtminstone på Kronans mark.

En *svart kråka* iaktogs i april vid Sunnavik, Torne sn, Småland (B. HYLTÉN-CAVALLIUS, Vår Fågelvärld), och i sept. vid Falsterbo, Skåne (O. A. LUNDBERG).

Stenknäcken har i år uppträtt relativt allmänt vid Perstorp i Skåne (R. von Essen) och häckat i såväl Linköping (B. WAHLIN, Svensk Faunistisk Revy) som i Örebro (O. A. LUNDBERG, Svensk Faunistisk Revy).

Uppgifter om denna arts förekomst böra sändas till dr PER OLOF SWANBERG, Skara. — *Guldhämpling* observerades på Fårön, Gotland, i början av juni (G. NYHLÉN, Vår Fågelvärld). — *Roseninken*, som blott en gång tidigare blivit funnen häckande i Sverige, anträffades i maj i tre exemplar på Stora Karlsö, Gotland (H. DIEDEN, Jaktsignalen, E. ROSENBERG, Vår Fågelvärld). Arten hade bo på ön, men tyvärr avbröts häckningen genom ovarsam uppmärksamhet» (J. NORDSTRÖM). — *Kornspårnen* har åter blivit sällsynt i mellersta Halland (H. HERRLIN).

I mellersta Halland har *tofslärkan* minskat (H. HERRLIN), och på Getterön vid Varberg har den häckat (O. F. REUTERWALL). I Örebrotrakten, Närke, förekommer den med förmodligen fyra par (O. A. LUNDBERG). — *Fältpiplärkan* har häckat på Balgö utanför Varberg, Halland (REUTERWALL).

Gråulan tycks ha haft ett synnerligen gott år med bl. a. bebodda boplatser vid Hallamölla och Forsakar i Skåne (L. BROBERG), vid Hultafors i Västergötland (K. HALL, F. RÖSTRÖ), vid Huskvarna i Småland med ej mindre än fyra par (K. von ESSEN enl. C.-F. LUNDEVALL). Dessutom ha andra lokaler kring Jönköping också varit besatta av gråulor (von ESSEN, J. LUND).

Liten flugsnappare iaktogs i maj och juni med flera exemplar på Öland vid Ottenby (G. DANIELSSON, Vår Fågelvärld, O. A. LUNDBERG) och med ett exemplar i Borgholm (LUNDBERG).

En *lundsångare* (*Phylloscopus trochiloides*) iaktogs för andra gången i Sverige vid Carlsund, nära Örebro, Närke (H. DIEDEN, Jaktsignalen; E. ROSENBERG, Vår Fågelvärld). —

Gräshoppsångare ha under året bl. a. uppträtt vid Hammarsjön och Svarta Sjö i Skåne (L. BROBERG), vid Ottenby Fågelstation på Öland (G. DANIELSSON, Vår Fågelvärld) och vid Ekensundskärren i Östergötland (L. TORSTENSON, Fauna och Flora). — *Svarta rödstjärten* iakttogs 11/12/11 vid Ottenby på Öland (L. BROBERG); fyra par ha under våren och sommaren hållit till i Varberg, Halland (O. F. REUTERWALL); en hona sågs den 7/7 i Visby på Gotland (BROBERG); den har haft två kullar i Örebro (O. A. LUNDBERG) samt anträffats på Utö i Stockholms skärgård i april (R. BOLLYK, A. ESPING, L. E. PETERSSON, Vår Fågelvärld).

Vitryggiga hackspetten såges ha blivit vanligare i Rutvikstrakten, Norrbotten (J. HANSON).

Fjällugglan har under året setts i Nordingrå, Ångermanland (G. HOLMBERG). — I föregående års översikt nämndes att resultatet av det många åriga arbetet med Svenska Naturskyddsföreningens inventering av *berguven* skulle publiceras 1949. Detta var också meningen, och manuskriptet förelåg klart i april. Emellertid har det av tekniska skäl ej ännu kunnat tryckas men kommer att under 1950 publiceras i Vår Fågelvärld.

En resumé av utredningen kommer att införas i årsboken Sveriges Natur 1950. Enär vi skola försöka att alljämt hålla uppsikt över uvstammen i Sverige är Svenska Naturskyddsföreningen också framgent tacksam för alla uppgifter om denna art. Sådana kunna adresseras till förf., Nybrogatan 12, Stockholm. Några uvsvifor ha redan offentliggjorts under året nämligen för Östergötland med 21 säkra häckpar (L. ALMKVIST och B. BERGMAN, Natur i Östergötland) och för Dalarna med 49 säkra häck-

par (S. A. MELLQVIST och förf., Natur i Dalarna).

Hösten 1948 skötes två *iaktfalkar* i Norrbotten (J. HANSON) och hösten 1949 en ungfågel i närheten av Östersund i Jämtland (S. SWAHN). S. LUNDGREN har i sin under året utkomna bok »Stiglost land» påpekat den ständiga äggplockning som jaktfalken på ett förödande sätt blir utsatt för i Könkämädalen, Lappland. Det är en skam, att denna sällsynta art ännu icke är totalfredad i Sverige, något som f. ö. borde gälla alla våra falkar. — *Pilgrimsfalken* häckar i Halland bl. a. vid Valsjön, St. Neden och Grytsjön (O. F. REUTERWALL), men har övergivit de gamla boplatserna i Lagaåns ravin, SV landskapsgränsen Småland—Halland (L. WILLIAMS); likaså rapporteras den gamla häckplatsen vid Björnsjön i Östergötland ha stått obebyggd 1949 (L. ALMKVIST); från Floran i Uppland meddelas häckning (E. HANSSON); i Offerdals bergsområdet, Jämtland, ha tre bon iakttagits (R. WÄRDHAMMAR) och i Ströms s:n är arten bofast (J. E. ESRMARK); Brännberget, Norsjö s:n, Västerbotten, utgör f. n. en pilgrimlokal, medan den urgamla häckplatsen vid Gallejaur, Arvidsjaur s:n, Lappland, numera står tom (M. LARSSON).

Den *större skrikörnen*, som numera är en nästan årligt pålitlig flyttare över Sydsverige, sågs i sept. vid Falsterbo, Skåne (O. A. LUNDBERG, G. OTTERLIND) och har vid upprepade tillfällen iakttagits vid Gamlestadsviken, Norrbotten (G. LILJESTRÖM).

Under 1949 har *duvhöken* som kanske aldrig förr stått i diskussionens brännpunkt. I föregående års översikt inregistrerades det första medgivandet från auktoritativt jägarehåll,

att duvhöken verkligen är i fara som svensk häckfågel, något som naturskyddet alltsedan 1940-talets början ständigt framhållit med stöd av ett överväldigande material. Detta har dock inte hindrat jägareorganisationerna att med alla medel fortsätta utrotningskriget mot denna fågel. Våra allvarliga varningar ha alltid mer eller mindre häntfullt bemötts med hänvisning till Svenska Jägarförbundets vilst Statistik, som endast till för några år sedan talade om allt för god duvhöktillgång i hela landet. Vi framhåller att denna duvhökt Statistik var av noll och intet värde, eftersom den dels baserade sig på vintertid kringstrykande duvhökar, dels på sommartid cirklande ornnärkar och ryttlande tornfalkar, men i mycket ringa grad på inom resp. områden *häckande* duvhökar. Till årets översikt ger en jaktvårdsförordningssekreterare i Sydsverige oss ett, som han själv uttrycker det typiskt exempel. Det uppgavs från en ort, att duvhöken där var allmän. Vid förfrågan hur många hökar vederbörande sett, gavs svaret: »Ja, bara en förstås, men den tar höns från oss». Vår sagesman tillägger, att trots att han är officiell jaktvårdsfunktionär »måste jag nog framhålla att just de uppgifter Svenska Jägarförbundet får in är mycket ovederhäftiga. Detta säger jag av erfarenhet».

Emellertid har under året en påtaglig förändring ägt rum på centralt, officiellt jägarehåll i det tidigare hårdnackade förnekandet av att duvhöken är i farozonen. Vidare har också det envisa klankandet på duvhöken som ett fruktansvärt skadedjur, vilket ej kan tolereras i markerna, i någon mån givit vika för en mer objektiv uppfattning. Detta har

bl. a. tagit sig uttryck i att en serie för jägarna högst brännbara uppsatser av G. SVÄRDSON publicerats i Svensk Jakt. Dessa artiklar utgöra en verkningfull sammanfattning av vad vi f. n. veta om rovdjurens roll i markerna och bygga på många erfarenheter. Artikelserien avslutas med bl. a. just duvhöken, och de åtgärder om fredning som där rekommenderas ligga i stort sett just på den linje vi i årtal pläderat för. Ett annat inlägg i ett tidigare nummer av Svensk Jakt 1949 förordade också fridlysning av höken». Att sådana förslag framföras i det ledande jaktorganet är symptomatiskt för den nya inställningen och för naturskyddet oerhört glädjande.

Vändpunkten i jägarnas uppfattning av duvhöken är nu tveksamt nådd. Emellertid dröjer det länge innan de för dem nya idéerna börja att genomföra deras led. Den första praktiska framgången med duvhöken har ägt rum i Värmland, vars jaktvårdsförening på sitt årsmöte, tack vare jägmästare B. ÖSTERLÖFS niktiska insats, beslöt att frågå skottpengarna. Hans motion i ärendet kommer att publiceras i ett kommande häfte av S. N.

Duvhökuppgifterna till årets översikt tala med få undantag om minskning i häckfågelbeståndet. Gällivare s:n, Lappland, är den enda trakt, där stammen synes ha ökat (S. W. EKMAN, E. JONSSON). Stark nedgång inberättas från Blekinge, Halland, Småland, Gotland, Västergötland, Södermanland, Västmanland, Närke, Värmland, Dalarna, Jämtland, Ångermanland och Västerbotten. Som vanligt äro några stickprov ur rapporterna mycket talande. Skåne: »Fortfarande en mycket stor sällsynthet i skogarna» (HILBERT OLSSON).

Småland: »Duvhökens läge är katastrofalt» (J. BROMHÖN, G. SANDGREN); »Det är upprörande att förföljelseerna mot denna för våra marker så karaktäristiska rovfågel skall få fortsätta intill gränsen av utrotning, till och med genom understöd från ansvariga jägarkretsar. Skottpengarna är en skandal för jaktvården» (I. CHRISTOFFERSSON); »Bör fridlysas under häckningstiden» (L. WILLIAMS). Gotland: »Sommartid ser man aldrig någon duvhök» (C. KLINT); »Fullkomligt obegripligt att det är skottpengar på hök, speciellt duvhök (G. LINDSTREPT); Södermanland: »Av duvhök har jag under 17 månader i Forssa sett summa en fågel, en sträckare» (H. ENGBÄHL). Dalarna: »Duvhöken ser ut att aldeles försvinna (B. STAFÅS).

Att skottpengar borttagas och fridlysning införes under häckningstid äro två krav, som framställas runt om i landet. Först nu synes läget börja ljusna att genomföra dessa önskemål, men under tiden mörknar det snabbt för den svenska duvhöken. *Brun glada* rapporteras på septemberberätt från Falsterbo, Skåne (O. A. LUNDBERG).

Grågäsen är allttjämt tillåten för jakt på Gotland under en månads tid. Stammen därstädes synes dock hålla sitt antal och trots en avskjutning av ca 100 ex. på flera lokaler t. o. m. öka (H. HAMILTON, C. KLINT, E. LINDBERG). Beståndet vid Pers-torp i Skåne har under året bestått av ca 30 par (R. von Essen). I Töstesjön, Småland, har arten häckat också 1949 (J. BROMHÖN, G. SANDGREN). — *Sädgåsen* häckar i Haverö sin, Medelpad (G. LINDGREN enl. O. ELOFSON), vilket torde vara landskapets första, kända lokal för denna art. Under det sista årtiondet har

sädgåsen mångstades minskat kraftigt på sina norrländska häckplatser. Denna tillbakagång har fortsatt också under 1949, och varit mest påtaglig i Lappland att döma av inkomna uppgifter. Det synes därför i hög grad olyckligt med den årliga, kraftiga återlätning av stammen som äger rum framför allt i Skåne. Där skötes ca 500 ex. under senaste jaktår, var till komma 200 fällda gäss i Norrbotten. Eftersom sädgåsstammarnas fortgående reducering också är tydligt märkbar på övriga europeiska vinterrastplatser, synes det vara nödvändigt att ge arten en längre fredsperiod. Detta är en internationell fråga, men Sverige bör icke töva med att inom sina gränser total-skydda sädgåsen. — Fyra *kanadagäss* anlände den 10/7 till Balgö i Halland. Den 24/7 påträffades de vid Getterön, men blevo där påskjutna och reducerade till tre ex., vilka återvände till Balgö. En av dessa var skottskadad och avlivades. De två återstående, som bära ringar och ej ha gått att infånga för kontroll, lågo i början av nov. med en del svanar utanför Balgö (O. F. REUTERWALL).

Snatteranden har med ett par uppträtt i Hjälsstaviken, Uppland (H. HINRICSSON, C. F. LUNDEVAL). *Salskraken* var i början av 1920-talet en rätt allmän häckfågel i Sandforstrakten, Malå sin, Lappland. Nu har stammen inskränkts till blott ett årligt häckande par, men varje vår iaktas exemplar på genomflytning (M. LARSSON). I årsboken av Sveriges Natur 1949 har förf. påpekat det paradoxala i att den sällsynta salskraken får jagas under längre tid än de vida vanligare släktingarna stor- och småskraken. Salskraken bör beredas totalt skydd.

Salskraken hör till Sveriges sällsyntare fåglar men får jagas under längre tid årligen än de övriga, betydligt vanligare skrakarna. Gotland. Foto: G. HÅKANSSON.

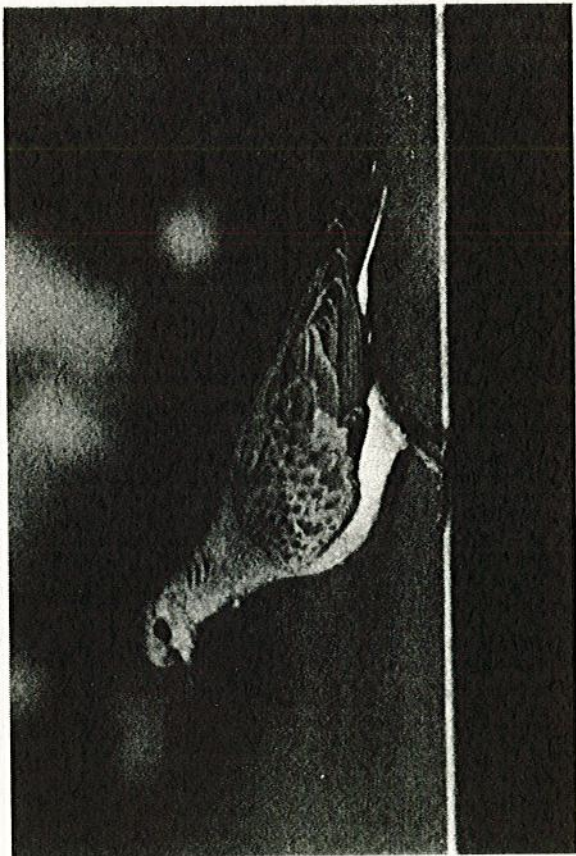
Vid Varberg, Halland, anträffades 3/11 en död *harassula*, dagen därpå iaktogs två och den 26/11 ett ex. (O. F. REUTERWALL). Vid norra Bohusläns kuster ses arten numera mycket oftare än förr och har även uppträtt inomskärs såsom strax utanför inloppet till Strömstad (B. LUND). — En *stormfågel* sågs den 16/7 vid Lilla Middlegrund utanför Varberg, Halland (REUTERWALL) och ett levande ex. tillvaratogs vid Boden i febr. (B. RUDEBECK, Norrbottens Natur).

Smådopping har med tre ex. förekommit i en märkegrav på Getterön, Halland (O. F. REUTERWALL).

Ett fynd av *turturduva* från 1948 har blivit rapporterat i år. Den 26/10 sköts ett ex. i Rutvikssund, Norrbotten, där det då var 1 dm snö och 15 minusgrader. Fågeln hade tagit tillflykt i ett logemagasin (J. HANSON). Denna plats ligger blott ca 400 m

från det ställe där ett ex. av samma art sköts 12 år tidigare, nämligen 14/11 1936.

Rödsporr beståndet på Öland uppskattades 1949 till ej under 25 par (L. LUNDHOLM, Fauna och Flora). Ett ex. iaktogs vid Svinsundsfjärden, Östergötland, i maj (C. F. LUNDEVAL). — *Dubbelbeckasinen* rapporteras i år blott från Jämtland. Den befanns häckande på Skurdalshöjdens sydsluttning (E. Sjöqvist) och visade sig i Offerdals fjällområde (R. WREPPHAMMAR). Allt flera jämtlänningar kräva ökat skydd för denna beckasin, åtminstone inom det egna landskapet, ett önskemål, som synes ha alla svenska naturvänners sympati. Trots god riptillgång kunde de jägare, som i sept. gästade fjälltrakterna ej låta bli att skjuta dubbelbeckasiner (Sjöqvist). Den allttjämt tillåtna jakten på denna fågel utgör ett tydligt exempel på hur svårt det är att få

Turturduvan — en strögäst i svenska fågelmarker. Foto: G. SAMUELSSON.

ett missförhållande rättat, när jägarintressena dominera. I dubbelbeckasinen ha vi en art, som är på ständig nedgång och av vilken blott en spilla finns kvar jämfört med förhållandena för ett halvsekel sedan. Flertalet jägare kunna ej skilja enkel- och dubbelbeckasin från varandra. Därför kommer bibehållen nöjesjakt på den mindre arten att offra den större och tyvärr synes majoriteten av jägarna härvidlag ej tveka. Som fallet varit med dubbelbeckasinen na-turskyddets uttalanden om dubbelbeckasinen frekvens som överdrivna, och jakten förtgår. Även äggsamlare bidra till decimeringen av dubbelbeckasinen. De jägare, som hysa tvivelsmål om artens sällsynthet, kunna lätt verifiera detta genom att fråga sina kolleger bland äggsamlarna om borspriset på kullar av denna fågel. De komma att häpna inför

summans storlek. — *Skärnäppan* anträffades den 14/7 häckande på två lokaler vid Helagsfjället, Härjedalen, nämligen Östra Helagskäftet, ca 2 km N Helagsjön, på ca 1.040 m:s höjd, och på östsidan av Jalgatssojja på ca 1.050 m (A. CHRISTIANSEN). Den har också i år haft ungar vid Bunnerrssjöarna i Jämtland (R. WREDDHAMMAR). — *Myrsnäppan* har under våren och sommaren 1948 och 1949 iakttagits på flera lokaler i Haverö s:n, Medelpad, och anses som säker häckfågel (T. ALLEGARD).

Svartbent strandpipare, som under många år blott förekommit i Skåne, har sedan 1947 häckat vid Södviken på Öland. 1949 funnos där tre ex., av vilka två skredo till häckning (L. LUNDHOLM, Fauna och Flora).

Dvärgmåsen har också 1949 uppträtt vid Getterön, Halland. Sålunda sågos den 5/5 34 ex. där stå uppra-

dade, den 7 och 9/5 visade sig ytterligare några ex., likaså den 1/11 (O. F. REUTERWALL). På en av de öländska kustlokalerna häckade ca 15 par (L. LUNDHOLM, Fauna och Flora), vilket torde vara den största kolonien i landet. — *Skräntärnan* har också sistlidna sommar uppträtt i Skälderviken, Skåne (FRITJOF PERSSON, Fauna och Flora), visat sig vid Värmlandssjön i Väneren (B. ÖSTERLÖF) och blivit allt vanligare i Norrbottens skärgård (G. LJUNGERSTRÖM). — *Småtärnan* har i år häckat vid Skälderviken, Skåne, (PERSSON, Fauna och Flora), med ett par uppehållit sig hela sommaren vid Bondholmen utanför Varberg, Halland (REUTERWALL), uppträtt vid flera tillfällen i smärre sällskap upp till 6 ex. under juni—aug. i Ensjön och Bråviken, Östergötland (L. LINDE, Fauna och Flora) och ytterligare ökat på Skvolpen i Luleå skärgård, Norrbotten, där den i år var bosatt med minst tre par (LJUNGERSTRÖM). — *Svarttärnan* iakttogs på Getterön, Halland, 1 och 9/6 (REUTERWALL) och häckade efter 12 års bortovaro åter i Knisa mosse på Öland under 1948 och 1949 (LUNDHOLM, Fauna och Flora).

En *alkekung* uppehöll sig vid Varberg 5—11/8 (O. F. REUTERWALL). — *Silgrisslan* rapporteras sedd under våren på några halländska lokaler: Löfstaviken i Falkenberg (C. G. HELLMAN) och vid Varberg den 12/6 (REUTERWALL). I Östgötaskärgården synes arten i år ej ha häckat på St. Blackön vid Arkösund (C. F. LUNDEVALL, B. WAHLIN), där den senast bodde 1945.

Småfläckig sumphöna har med 3 å 5 exemplar hörts i de stora vassarna vid Getterön, Halland (O. F. REUTERWALL), observerats vid Rysby,

Småland (I. G:SON EBBERSTEN) och häckat på två platser i Dannemorsjön, Uppland (E. HANSSON). — *Dvärgsumphönan* har också i år hörts vid Hjälstaviken i Uppland, senast den 15/6 (C. F. LUNDEVALL).

För *tjädern* och *örnen* har den sedan länge föreslagna och önskade, men dock oerhört omstridda fredningen i en del län antligen genomförts också för tupparnas del. Tjädern och örnen äro sålunda nu fridlysta året runt i Skaraborgs, Östergötlands, Södermanlands, Stockholms, Uppsala, Västmanlands, Örebro, Värmlands, Kopparbergs och Gävleborgs län. Det skall bli mycket intressant att erfara, om fridlysningsningen — för så vitt den är effektiv — kommer att ge ett utslag i förökade stammar eller om den är förgeves. Emellertid spåras redan nu i några landskap en viss uppgång jämfört med föregående år, men detta gäller delvis också för provinser med bibehållen jakt. Påfallande är hur lokala dessa frekvensväxlingar äro. Från flertalet landskap ha insänts såväl positiva som negativa uppgifter.

För att börja med tjädern så väga rapporterna från Skåne om ökning resp. minskning precis jämnt, i Småland tala 80 % av medeländena om ökning och 20 % om minskning, i Halland enbart minskning, i Västergötland 50—50, Östergötland övervägande ökning, Södermanland 50—50, Västmanland övervägande ökning, Närke uteslutande minskning, Värmland klar ökning, Gästrikland övervägande ökning, Hälsingland klar minskning, Medelpad dito, Jämtland visar knapp majoritet för uppgifterna om minskning, Ångermanland klar minskning, Norrbotten och Lappland dito. På Gotland har en höna från

den troligtvis sista utplanteringen, som skedde 1946, setts på Avanäset (E. LINDBERG).

Orren synes f. n. ligga sämre till än sin större släkting. Uppgifterna om ökning resp. minskning fördela sig landskapsvis enligt följande: Skåne lämnar övervägande negativa rapporter, Halland enbart negativa, från Småland väga plus- och minusuppgifter jämnt upp, Gotland klar ökning, Västergötland knapp övertikt för uppgifter om minskning, Östergötland klar ökning, Södermanland knapp ökning, Värmland 55 % minskning, 45 % ökning, Gästrikland knapp ökning, Hälsingland minskning, Medelpad klar minskning, Jämtland övervägande minskning, Ångermanland klar minskning, Norrbotten minskning och slutligen Lappland, varifrån samtliga uppgifter tyda på tillbakagång.

Det förefaller som om tjädern och orren främst i norrlandslänen äro i behov av fridlysning. Önskemål härom uttalas också från ett mycket stort antal rapportörer.

Totalfridlysta fåglar.

Nötkräkan börjar att sakta men säkert vinna terräng i det ornitologiska medvetandet och därmed också på prickkartan över kända förekomst-lokaliter. Att få bevis för häckning är inte alltid så lätt, därtill är nötkräkan alltför finurlig, d. v. s. dess undangömda fortplantningsvanor medför att fågeln undgår upptäckt. I år rapporteras arten ha blivit sedd litet varstans, vilket delvis torde sammanhänga med att hasselnötterna slagit fel och under hösten tvingat en del nötkräkor att flytta söderut på näringsströvtåg i för arten ovanliga trakter. I Halland har den under hösten setts vid Halmstad

(C. G. HELLMAN) och 1947—49 under alla årstider i Nösslinge, Ö Varberg (O. F. REUTERWALL); i Småland har den under hösten uppträtt talrikt i trakten av Tutaryd (I. CHRISTOFFERSSON) och observerats i Bringetofta s:n, där den även påstås häcka (G. WERDENFELS); i Östergötland ha nötkräkor höstetid setts i Kolmården och på Vikbolandet samt ex-skjutits i Östra Husby (L. ALMKVIST, C.-F. LUNDEWALL, H. NORDAHL) varjämte fågeln synes ha ökat i skogarna och hagmarkerna norr om Boren i Kristbergs s:n (H. RINGELS); i Uppland har den setts vid Spillersboda (B. ÖSTERLÖF) och har bl. a. haft kull på Asken utanför Gräddö (LUNDEWALL); och slutligen har arten iakttagits på holmarna i Österfärnebofjärden, Gästrikland (E. SÖDERSTRÖM). Dr Per Olof SWANBERG, Skara, vilkens omfattande undersökning av nötkräkans biologi och utbredning alltför pågår, är fortfarande tacksam för alla uppgifter om iakttagelser. Av särskilt värde äro observationer från hösten 1949, då ju nötkräkorna såsom nämnts i det föregående uppträdde på ett för arten onormalt sätt.

Sommargyllingen har häckat vid Vikhöj i Skåne (B. OLDÉN, Fauna och Flora), två hanar iakttagos vid sydvästra Yddingen i samma landskap (O. ELOFSON) och en hona vid Lindbergs kyrka, NO Varberg i Halland den 26/6 (O. F. REUTERWALL). Ottenby på Öland besöktes av en hane i maj (G. DANIELSSON, Vår Fågelvärld), och i västra Närke, där häckning detta år ej konstaterats, har också ett ex. setts (O. A. LUNDBERG).

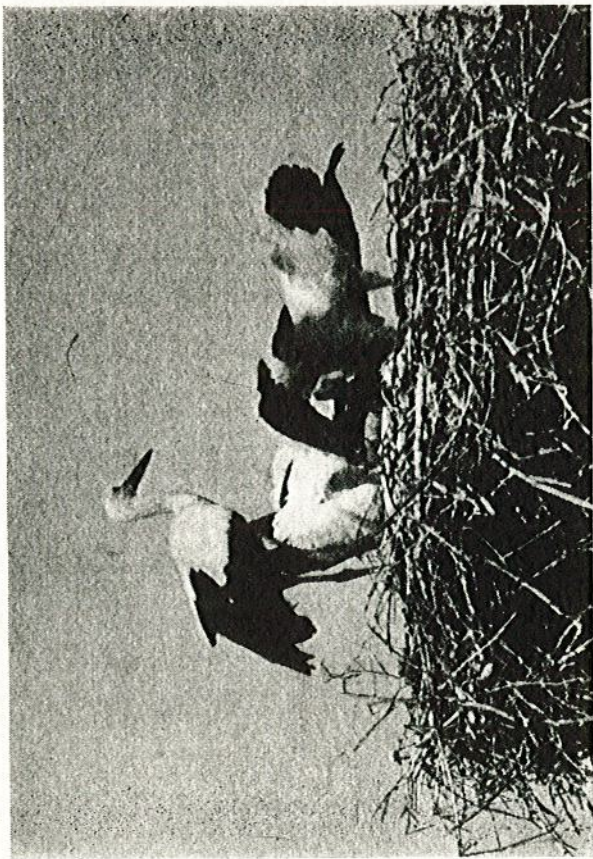
Härfågeln har observerats i västra Småland (L. WILLIAMS), på Öland sågs ett ex. i Ottenby lund den 16/5

(G. DANIELSSON, Vår Fågelvärld) och den 2/6 vid Beljershamn (L. LUNDEHOLM, Fauna och Flora); på Gotland har den också uppträtt under våren (E. LINDBERG, J. NORDSTRÖM); i Värmland visade sig arten i Munkfors den 21/4 (N. G. LUNDESTRÖM) och två dagar senare i Hagfors (B. ÖSTERLÖF); och i Hälsingland har den gjort visit i Gnarp s:n den 25/4 och i Järvsö s:n den 18/5 (B. WITSTRÖMER). Slutligen böra några äldre uppgifter, som ha meddelats först i år, också publiceras. Sålunda sköts en härfågel i Erobyn, Ö Boden, Norrbotten, den 13/10 1934 (J. HANSON) och 1948 uppehöll sig ett ex. på Storsvallen i Jämtland mellan den 10—22/10 (H. ANTHOLM). Som vanligt stamma de norrlandska härfågelfyndn från en sen tidpunkt på året, och ej ens snön tycks i första taget skrämma i väg denna sydliga fågel. *Blåkråkan* har på Öland setts vid Segerstad den 17/5 (G. DANIELSSON, Vår Fågelvärld) och vid Föra den 12/6 (L. LUNDEHOLM, Fauna och Flora). Vid sin årsvisna häckningsplats på Fårö, Gotland, blev det i år oro i läget och häckningen gick i åtminstone ett bo om intet. Man skyller på ekorre, men då denna ej tidigare lyckats driva den aggressiva blåkråkan från boet råder tvivel om att gnagaren är den verkliga äggrovaren. S. DURANGO har under året i Svensk Faunistisk Revy lämnat en komplettering till sin för några år sedan publicerade redogörelse över blåkråkan i Sverige.

Kungsfiskaren synes nu ha övervunnit sviterna efter de hårda köldvintrarna och förekommer litet varstans i södra Sverige. Från Blekinge förnämlas om ett flertal fåglar vid Mörrumsån, Mjån och Bräkneån (H. WACHTMEISTER); i Halland har

ett par uppehållit sig vid Åtran i Falkenberg (C. G. HELLMAN, Fauna och Flora, H. HERRLIN) och med två ex. under hösten vid Himleån utanför Varberg (O. F. REUTERWALL); på Gotland har den iakttagits på fyra olika lokaler under 1949 (B. HARRISON, G. HAKANSSON, E. LINDBERG); i Västergötland har den setts i Göteborgstrakten vid Säveån, Jonsered och Landvetter (S. LANGERT, J. LINDBERGER, S. SWÄRP), vid Säveåns lopp förbi Floda och vid dess utlopp i Mjörn (LINDNER, HARALD OLSSON) samt vid Fritsla (LINDNER); i Bohuslän har arten uppmärksamats i två ex. vid Kungälv (LINDNER); i Östergötland har fågeln bl. a. förekommit med tre häckande par vid Gusum och setts i två ex. i Storån vid Söderköping (C.-F. LUNDEWALL), Stegeborg besöktes under vintern av tre kungsfiskare (R. DANIELSSON); i Södermanland har ett par tillbragt sommaren vid Torshälla (A. F. GRÖNBERG) och från Närke meddelas fyra häckande par (O. A. LUNDBERG). Uppgifter om kungsfiskareobservationer böra sändas till assistent GUNNAR OTTERLIND, Kristinebergs Zoologiska Station, Fiskebäckskil.

Kungsörnen har decimerats i Pajala s:n, Norrbotten (S. W. EKMAN). Ej mindre än 11 dödade ex. rapporterades till Domänstyrelsen under 1948, därtill komma åtskilliga fåglar, vilkas bråda död undgår offentligheten. Sådana skumma fall äro tyvärr ej ovanliga och synas inträffa mer eller mindre regelbundet på en del »viltvårdande» gods i södra och mellersta Sverige. G. SVÄRDSON har i sin tidigare omtalade artikelserie i Svensk Jakt även varit inne på örnfågeln och därvid diskuterat den påstådda skadegörelsen på de dyrbara gods-harna.

Är den vita storkens svenska saga all? Mycket tyder f. n. därpå, men fåglarnas utbredning varierar under tidernas lopp och kanske arten på naturlig väg i framtiden återtager forna områden. Återplanteringsförsök skola också göras. Skåne 1926. Foto: V. HASSELBLAD.

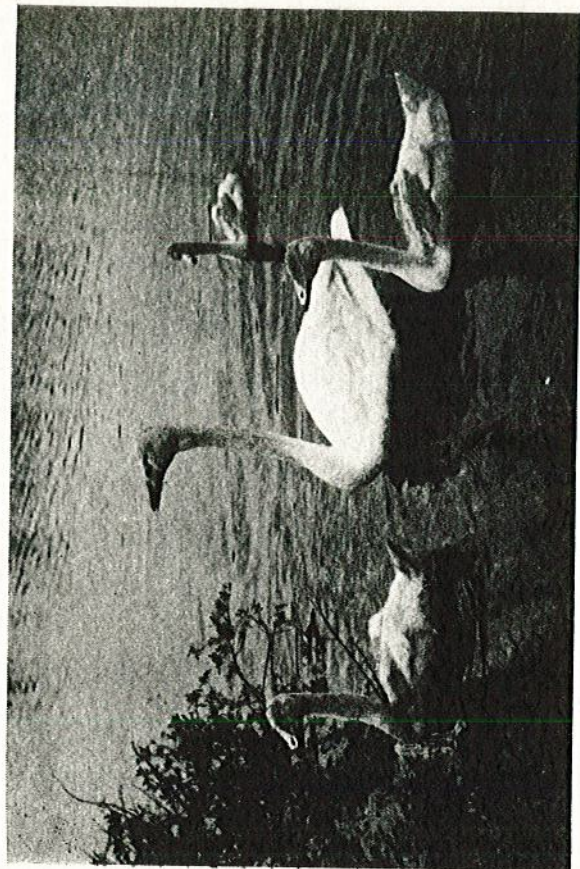
Den *bruna kärrhöken* har i sydvästra Småland häckat på en ny lokal (L. WILLIAMS), i Västergötland har den bl. a. häckat å Storebergs Säteri vid Vänerstranden (R. THOLLANDER) och i Uppland har arten häckplatser i Dannemorasjöns norra och södra delar (E. HANSSON). Polisman ÅKE WESTER, Östra Stationsgat. 8, Spånga, är tacksam för alla uppgifter om iakttagelser av den bruna kärrhöken under 1949 och tidigare, om ankomsttider, häckning, antal par, lokaler o. s. v.

Den *mindre kärrhöken* häckar alljämt på Öland med 2—3 par (L. LUNDHOLM, Fauna och Flora).

Den *blå kärrhöken* har i Jämtland häckat med två par vid Enaälven, Ånnsjön (H. ANTHOLM, E. ARBMAN,

C. PERSSON) och anges som häckfågel i Hamnerdal, Laxsjö, Åre och Hotagen (P. N. JONSSON, Drag ur Lits historia och fauna). R. WREDHAMMAR har under året i Sveriges Natur publicerat en sammanställning av den blå kärrhökens förekomst i Jämtland.

Gladan har i Skåne bl. a. kläckt ut ungar vid Finjasjön och iakttagits i Röke s:n (HILBERT OLSSON), där emot torde den i år ej ha häckat vid Perstorp (R. VON ESSEN); i Småland har den uteblivit från en boplatz i landskapets sydvästra del (L. WILLIAMS), haft bo på Höö i Möckeln (J. BROMIEN, G. SANDGREN), helt försvunnit från Tingsrydstrakten (A. HERRLIN), häckat i Stensjön (I. G:SON EBBERSTEN) och finns i Jönköpings

Återplanteringsförsöken av sångsvan i Jämtland, som pågått under 15 år, ha nu gett resultat, i det att en andra generation äntligen lyckats med häckningen. Stortjärn, Krokum, Jämtland. Foto: O. T. HENRIKSSON.

län med 3—4 par (Å. HALLANDER); i Södermanland har fågeln hållit till vid Uren och Båven (H. ENGDAHL) och i Värmland har den iakttagits vid Hammarö (H. FOOGDE).

Havsörnarna i Vänern sågos på västgötasidan parvis i januari och mars. Det ryktades att de byggt bo i en frötall men blivit störda av timmerkörning och lämnat redet (R. THOLLANDER). Om årets ev. häckning synes man ej veta någonting. Från Ornö i Södermanlands skärgård har havsörnen försvunnit som häckfågel (A. WEYLANDT); vid Danne-mora i Uppland har häckning dock som vanligt ägt rum (E. HANSSON) och likaså vid Österfärnebofjärden i Gästrikland (E. SÖDERSTRÖM); från Jämtland kommer det förhoppningsfulla meddelandet, att havsörnen troligen häckar i närheten av Mjöl-

vattnet i Offerdals s:n (S. SWAHN). Två skjutna ex. ha under 1948 in-rapporterats till Domänstyrelsen.

Den *vita storken* har enligt skånska tidningsuppgifter i år förekommit med ett par på Almviks gård i Stora Harrie, N Lund, samt med tre störingar på tre olika lokaler. Det enda paret fullbordade ej häckningen och ingen unge kläcktes sålunda under 1949. Därmed har den svenska storkstammen krympt ihop till 5 fåglar.

Rördrommen synes nu efter invasionsåret 1943 väl ha konsoliderat sig som årsviss, svensk fågel med uppträdande litet varstans i Sydsveriges fågelsjöar. Den har också i år häckat i Söderfjärden vid Strängnäs med tre par och f. ö. i Mälaren hörts på omkring 15 olika lokaler (L. BROBERG). I Tåkern hördes arten i början av maj från 5 skilda platser

(FOLKE PERSSON, Vår Fågelvärld) och i en annan östgötsjö, Glan, i slutet av samma månad (L. LINDE och L. TORSTENSON, Fauna och Flora). Till Hjälsaviken, Uppland, anlände fågeln den 26/3 (C.-F. LUNDEVAL). För att följa rödrommens kolonisering är odont. kand. LARS BROBERG, Storgatan 26, Strängnäs, tacksam för varje uppgift om rödromsobservationer.

Försöken att återinföra *sångsvanen* i Jämtland, som påbörjades 1935 på initiativ av prof. ERNST ARBMAN och distriktslantmätare HEIMER WIKSTRÖM, ha glädjande nog i år krönt med framgång, i det att avkomlingar till det vid Storsjöns utlopp inplanterade paret skridit till häckning. Därmed är fritt flygande, vilda sångsvanar efter omkring 100 år återbördade till Jämtland som häckfågel. — Anmärkningsvärt är att så tidigt som den 20/7 kommo 6 sångsvanar från NO och slog till vid Kalvö i Väner, Västergötland (R. THOLLANDER).

Två ex. av den *mindre sångsvanen* iaktogs den 13/1 i Söderfjärden, Mälaren, Södermanland (L. BROBERG).

I Halland har ett par *knölsvanar* häckat på Skomakarrevet i Stafinge och ett annat på skäret Karet i Morup (C. G. HELLMAN); vidare har arten ökat i södra Västergötland (T. BRUNKE) och i Väner (P. HJORTH), där ett par bl. a. haft bo vid Kalvö (R. THOLLANDER); även i norra Uppland är fågeln på spridning (B. TÄCTSTRÖM), och i Kari-sjön, Gästrikland, är den årlig häckfågel (E. SÖDERSTRÖM). I Dalarna beräknas knölsvanstammen uppgå till 8–10 par (S. A. MELLOQVIST och förf., Natur i Dalarna).

En *seart svan* iaktogs tillsammans

mans med sångsvanar vid Ronehamn på Gotland den 2/4 (E. ENGQVIST, Vår Fågelvärld).

Skärfläckan har nu för tredje året i rad häckat på Getterön i Halland, där kolonin nu vuxit till 9 par (O. F. REUTERWALL). Vid Södsviken på Öland har stammen också ökat och uppgår till minst 30 par, desutom häckar fågeln nu också på andra platser längs öns östkust (L. LUNDEHOLM, Fauna och Flora).

Tranan har ökat i Småland (Å. HALLANDER, L. WILLIAMS), häckat på Gotland (E. LINDBERG) och vid Virången, Kolmården, Östergötland (L. ALMKVIST och B. BERGMAN). Den förekommer årligen på de stora mossmarkerna V och NV Hedesundafjärden i Gästrikland (E. SÖDERSTRÖM). Som ett ornitologiskt kuriosum kan nämnas, att ett tranbo vid Stavåsnäs i Dalarna innehöll tre ägg (B. STAFÄS).

Ett 100-tal *tordmular* uppträdde i jan. utanför Varberg i Halland (O. F. REUTERWALL). Arten sägs ytterligare ha ökat på Stora Karlsö, Gotland (J. NORDSTRÖM).

Kornknarren har i sommar hörts på flera platser i Halland såsom vid Gruebäck i Falkenberg, vid Ringsegård i Manneberg i Skrea sn (C. G. HELLMAN), på två ställen i Grimeton och likaså på två platser i Veddigge (O. F. REUTERWALL); i Småland har fågeln hörts i Sävsjötrakten (G. WERDENFELS), i Husnäs, Karltorps sn (I. KARLSSON) och på Bolmsö (P. GRAHNQVIST); på Gotland anges arten ha ökat något (E. LINDBERG) och har observerats bl. a. på Stormyr och Martebo myr (I. BOLIN, H. PETERSSON) och på Lina myr (J. NORDSTRÖM); i Bohuslän har den knarrat i Kville (HELMAN), från Västergötland rapporteras ett bo med lyckad

kläckning i Rävland (K. HALL), i Södermanland har kornknarren hållit till i Tyrestareservatet (G. HELGÖSTAM enl. A. WEYLANDT), i Närke uppges den långsamt öka (E. ANDERSSON); i Dannemoratrakten, Uppland, ha två fåglar hörts (E. HANSSON); och från Dalarna berättas om tre hörda kornknarrar vid Hovran (J. PALM).

Vakteln har häckat på Fårö, Gotland (H. WIGSTEN, Vår Fågelvärld).

Kräldjur.

Ny reptil i svensk fauna.

I januari gjordes i Skålderviken, Skåne, ett fynd av en av allt att döma nyligen död *havsädersköldpadda* (*Dermochelys coriacea*) (H. BERLIN, Fauna och Flora), en pelagisk art, som hör hemma i de varma haven. Denna form är den största av alla världens i nutiden existerande sköldpaddor.

Andra fynd.

Husselnoken har anträffats på Stora Kalvholmen invid Träskö-Storö i Värmdö sn, Stockholms skärgård (H. CARLBERG) och vid Österbybruk i Uppland (E. HANSSON). — *Sandödlan* har observerats på Taberg och i Byarum, Småland (Å. HALLANDER).

Groddjur.

Vid utläggning av DDT-preparat mot myggor i Stockholms skärgård har det konstaterats att åtminstone på en lokal samtliga grodyngel därvid dödas (C.-F. LUNDEVAL).

Den *äliga grodan* har i år hörts vid följande skånelokaler: Yddingen, Kråkenäs, Torup, Bara och på två platser i Malmö (H. MATTSOHN, Fauna och Flora). — Den *större vattenödlan* har anträffats i Nordingrå, Ångermanland, den näst nordligast kända

lokalen i Sverige (T. GISLÉN, Fauna och Flora).

C. B. GAUNITZ har under året i Svensk Faunistisk Revy lämnat flera uppseendeväckande fynd av reptiler och amfibier i fjällområdet.

Uppgifter om våra kräl- och groddjurs utbredning, gärna åtföljda av levande beläggen, böra sändas till professor TORSTEN GISLÉN, Zoologiska Institutionen, Lund.

Fiskar.

En markant nedgång i fråga om tillgången på *färna* har skett i Svartån mellan Mjölby och Roxen i Östergötland (C. LINDHÉ). — *Vimman* synes helt försvinna inom Motala ströms vattensystem, Östergötland, där den för 30 år sedan var allmän. På angränsande sträcka i Svartån lär inte någon person ha fått en vimma på de senaste 10 åren. I Stångåns nedre del, där arten förr gick upp till lek, synes icke heller någon fångst ha gjorts på många år. Sammalunda är fallet med Motala ströms nedre lopp vid Norrköping. I Roxen har däremot en del vimmor tagits under de sista åren dels i Motala ströms utlopp vid Kungsbro, dels i närheten av utloppet vid Norsholm. 1949 fångades emellertid blott en enda vimma vid den förra lokalen. Vattenregleringar och möjligen även föroreningar synas vara de förmärsta orsakerna till farnans och vimmans snabba undanträngande (LINDHÉ).

Nissöget har anträffats i Kolsnaren, Södermanland (T. WICKBOM), en ny lokal, och i en mindre bäck vid Dannemora (E. HANSSON), som också torde vara en förut okänd fyndort.

Älen har givit allt sämre fångster i Halland (Svensk Fiskeri Tidkrift) och uppges ha minskat i södra Västergötland (T. BRUNKE) och i Gäst-

rikland samt Hälsingland (H. Fors-
LIN), förmodligen på grund av att
vandringen till sjöarna börjar bli
allt svårare att genomföra.

Trots förbud förekommer årligen
ljustring av lax under sept. och okt.
i Pajala sn (S. W. EKMAN). Laxen
ger alltså goda fångster, men år-
gångarna kan snabbt förändras och
läget bli ett annat såsom våra
älvar behandlas. Man får hoppas på
att de tvenne laxutredningar, som
lära pågå vid sidan av vandrings-
fiskutredningen, snabbt ge resultat.

— *Laxöringens* forna lekplatser kring
Viaredsjön i södra Västergötland
äro nu obrukbara (K. HALL) och i
Gästrikland och Hälsingland återstå
av många, tidigare förmåliga örings-
bestånd nu endast svaga rester eller
intet alls (H. FORSLIN). — Som na-
turskövling måste obetingat kraft-
verksbygget i Skeen vid Bolmen i
Småland betecknas. Den riksbekanta
bolmenöringen och även det givande
älfisket komma att fullständigt spo-
lieras. Fångdammen kommer att
dränka Skeens gamla kungsgård, för-
stora fiskfaunan och vandalisera ett
ursprungligt och vackert naturparti
med gammal herrgårdsbebyggelse (L.
WILLIAMS). Mycket hade här natur-
och kulturvården gemensamt att

värna mot industrialiseringen. Lax-
öringens förekomst i Klarälvens bi-
vatten i Värmland synes vara dömd
att försvinna genom regleringar (B.
ÖSTERLÖF).

Rödingen i Rödungehultssjön, Kisa
sn i Östergötland, finns alljämt
kvar trots konkurrens med gädda
och abborre, medan beståndet i sjön
Drögen, Ulrika, Nykilis och Tjär-
stads sr., förefaller vara utrotat (C.
LINDHÉ). Arten förekommer med
god stam i St. Ullen, N. Råda sn,
Värmland (B. ÖSTERLÖF).

Siken har under året gett en ovan-
ligt hög avkastning enligt Fiskeri-
styrelsens rapport till Jordbruksde-
partementet.

Till alla dem, som gjort sig besvär
med att sända in uppgifter och ofta
långa, fyllda redogörelser, vilka till-
sammans gjort denna översikt möj-
lig och ytterligare ökat värdet av de
för varje år arkiverade rapporterna,
be Svenska Naturskyddsföreningen
och förf. få uttala ett varmt tack.
Också detta år ha fiskerikonstulent
GILLIS LÜNING Eksjö, och rektor
GUSTAF LÄNNE, Malmberget, visat
den stora älskvardheten att distribu-
era egna frågeformulär inom sina
resp. verksamhetsområden.

LITTERATUR:

Natur i Östergötland. Under redaktion
av CARL FRIES och KAI CURRY-LIN-
DAHL. Svensk Natur. 28: 50, inb.
35: —, halvfr. b. 50: —.
Den kritik, som hittills mött bokförla-
get Svensk Naturs bekanta landskaps-
serie, har varit lovordande nästan till
enformighet. De två sista banden, »Na-
tur i Dalarna» och »Natur i Östergötland»,
har, såvitt hitintills kunnat utrönas, ej
brutit traditionen.
»Natur i Östergötland» liknar sina före-
gångare i utstyrelse och uppställning och
skärgård. Dessa naturtyper förenas till

fyra naturliga områden. Kolmården och
Tyloskogen har skildrats beträffande
vegetation och djurliv samt även skogs-
skötsel av fackmän; slätten och dess
sjöar har fått sitt skärgården och de
södra skogsbygderna likaså. Naturligt
är, att sådana pärlor i den östgötska na-
turen som Örnberg och Tåkern har fått
särskilt ingående beskrivning. Mindre
kända för icke-östgötar är den under-
bara skärgården i Gryt och S:t Anna
socknar, vilken också omnämnts i fyra
olika uppsatser.

Vad man bland annat fäster sig vid i
»Natur i Östergötland» är det jämförelse-
vis stora utrymme som även beretts
kulturöfretelser. I ett gammalt kultur-
landskap kan man inte gärna vid det
utvecklingshistoriska resonemanget gå
förbi de faktorer människan själv ska-
pat. Modern skogsvård, slättens uppö-
dning, herrgårds- och parklandskapets
uppkomst liksom den urgamla bonde-
bygdens m. m. belyses i olika artiklar.
Inte bara barrskog utan även lövsko-
gen, särskilt den med ek, har människan
huvudsakligen åtagit sig vården om, sedan
hon funnit att välskött lövskog lätt kan
omsättas i reda penningar. Efter tidigare
dragkamp mellan olika synpunkter på
lövskogens utnyttjande (bete — bränsle
och virke) synes framtiden för östgötsk
lövskog genom rationell vård ganska ljus.
Intet har ännu sagts om vilka medar-
betarna är. Det är professorer och andra
lära akademiker med speciella intressen
för landskapet och i några fall djupa
rötter där, det är fackmän på skogliga
och andra praktiskt biologiska områden,
det är lekmän och amatörer, alla med
grundliga kunskaper om den natur de
skildrat. Här skall ej nämnas några
namn. Författarlistan överensstämmer i
så måtto med de tidigare landskapsbe-
skrivningarnas att den är lika brokig,
lika välvald och lika förtroendeingivande.
Anmälaren kan inte bryta enformig-
heten i den berömda kritiken, som
inledningsvis omnämnts! Bildmateria-
let är bra, i de flesta fall utmärkt, stilen
är populär utan att urarta, uppgifterna
— såvitt kan bedömas — vederhäftiga
och i varje fall synnerligen intresseväc-
kande. Förekomsten av sandlilja (*Anthe-
ricum liliago*) vid Sommen, östgöta-
björnbäret (*Rubus Hartmanni*) enbart
i Östergötlands skärgård, vassvingeln
(*Scolochloa*) endast utmed Motala ström
samt pipflokan (*Pleurospermum*) endast

i Kolmården: detta är några stickprov
på botaniska specialiteter. Av zoologiska
må nämnas röding i fem olika sjöar
(dock ej alltid spontant), tordmulen i
yttre skärgården samt kungsfiskaren i
Norrköping. (Senare vet man, att den
t. o. m. häckat vid Gusum).

En icke östgöte vill väl av en bok som
denna få ett genomskott av landskapet
med särskild betoning på dess karaktäris-
tiska drag. Han får det! Östgöten själv
vill säkert främst känna igen sig. Han
gör det, både i ord och bilder, varifrån
han än må vara mellan Kolmården i
norr och Ydre i söder, mellan Vätterns
stränder i väster och de yttersta skären
i Harstena i öster. — Naturintresserade
östgötar sade i mitten av oktober: »Nu
har den kommit!» — »Den» — det är
boken om Östergötlands natur.

Edvard von Krusenstjerna.

Hallands Natur. Hallands Naturskydds-
förenings Årsskrift 1949.

Årsskriften inledes med en artikel av
GÖSTA EDMAN om den gång rika,
numera tyvärr förintade laxförelomsten
i Lagan. ERNAR RODIN skriver om fågel-
livet på Työn samt ALF LUNDBEREN
om några halländska växtlokaliteter. Bo
PETERSON lämnar några glimtar från
den pågående inventeringen av hallands-
floran. Till sist skildras djurlivet i en
skogstrakt i mellersta Halland av TONS-
TEN HALLENBORG.

C.-J. R.

Dansk Naturfredning. Danmarks Na-
turfredningsforening. Åarskrift
1948.

Den danska naturskyddsföreningens
årsböcker, som mycket försenades under
kriget, har nu utkommit med årgången
1948. I den första uppsatsen göres en
tillbakablick på vad som hittills har ut-
rättats inom det internationella och
danska naturskyddet, varvid Sveriges
insatser i fråga om instiftandet av natio-
nalparker särskilt framhållas. Bland de
efterföljande fyra artiklarna fäster man
sig främst vid JØRGEN BOS redogörelse
av naturskyddet i England. Större de-
len av årsboken ägnas som vanligt data
och framställningar om olika, lokala
naturskyddsärenden. Illustreringen är
flödande rik på vackra landskapsmotiv.
För redigeringen svara alltiämt ERICK
STRUCKMANN och KNUD GEMZOE.

K. C.-L.